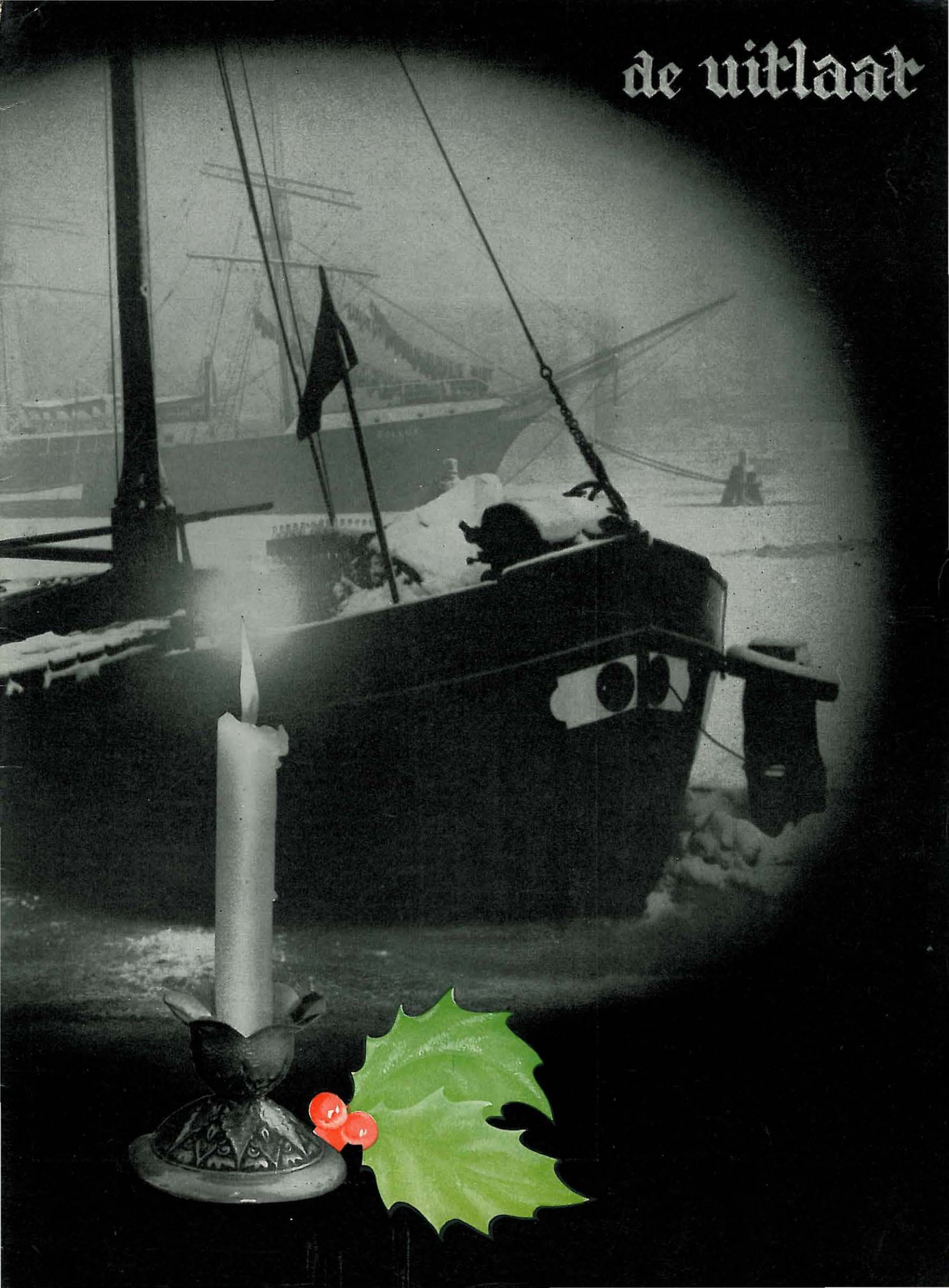

de uitlaat

de Uitlaat

personeelsorgaan
van de
n.v. Koninklijke
Paketaan-
Maatschappij

9e jaargang no. 12
December 1954

Overneming van tekst en
illustraties alleen geoor-
loofd met bronvermelding

Alle stukken „de Uitlaat”
betreffende te adresseren:
aan de redactie van
„de Uitlaat”
p/a K.P.M.

Medan Merdeka Timur 5
Djakarta

Dit nummer bevat o.a.:
Kerstfeest 1954

James Cook's ontdekking
van „Kersmis eiland”

Het ms. „Toba”
geadopteerd.

Het Kerstgeschenk

Pilatre de Rozier,
's werelds eerste luchtvaar-
der

Bij de foto's:

op de omslag van dit
Kerstnummer ziet u het
Oosterdok voor het Scheep-
vaarhuis te Amsterdam in
de wettige greep van de
winter. Op de achtergrond
het bekende opleidings-
schip de „Pollux”. Deze
foto werd gemaakt door de
heer K. van Vliet te Am-
sterdam.

De speciale fotomontage
werd ontworpen en uitge-
voerd door Studio Cris
Broekhuizen te Djakarta.

Op de binnenzijde van de
achterpagina vindt u de
beste foto van de maand:
het ms. „Lampong” ge-
meerd aan een uit prauwen
geïmproviseerde steiger te
Djambi.

Deze foto, gemaakt door
gezagvoerder K. Meijer,
werd bekroond met Rp. 50.

Gedrukt bij
N.V. Visser & co.

Het ms. „Kaimana” in de baai van Turana (Sangir). Deze foto werd gemaakt door de heer
I. S. Schaafsma, 3de werktuigkundige aan boord van genoemd schip.

Kerstfeest op zee?

AL is dit blad voor het gehele K.P.M.-personeel, U zult begrijpen, dat ik op deze plaats het eerst aan onze zeevarenden denk.

Hun leven en werk is uiteraard meestal onder andere omstandigheden dan dat van de mensen aan de wal.

Wij doen goed en zijn het ook aan hen verplicht daar steeds zoveel mogelijk begrip voor te hebben.

Maar als ik hierboven een vraagteken plaats, dan doe ik dat toch niet om ten aanzien van Kerstfeest op zee een uitzondering te maken. Want van hoeveel feesten aan de wal — ook Kerstfeesten — zou niet hetzelfde kunnen gelden.....?

Al weer een vraagteken.

Daarom ik wil zo niet doorgaan.

Ik meen beter te doen U mee te nemen naar een ander teken.

Het teken waar we op Kerstfeest allen wat aan kunnen hebben.

Waar we ook zijn en wie we ook zijn.

Hier is het : „Een dit zij U het teken : „Gij zult een Kind vinden in doeken gewikkeld en liggende in de kribbe”.

Zonder dat kan niemand van Kerstfeest iets weten. Het is dit teken, dat het Kerstevangelie bij ieders Kerstfeest zou willen plaatsen waar ook ter wereld. Het wijst ons op het eigenlijke waar het met Kersmis om gaat.

Het zegt U en mij niet, hoe wij het onder min of soms ook ongelukkige omstandigheden weten te versieren, maar het brengt ons bij wat God daar in die stille heilige nacht heeft willen geven !

Hier past dan ook geen vraagteken, maar een uitroepteken : „Ziet ik verkondig U grote blijdschap, die heel het volk ten deel zal vallen, namelijk, dat U heden geboren is de Heiland Christus, de Heer !”

Kerstfeest is Christus-feest. Herdenking van de geboorte van Hem, die ondanks grote teleurstellingen en alle andere moeilijkheden als LICHT in de wereld zal blijven schijnen.

Dit vraagt geloof. En nu ben ik te lang predikant om niet te beseffen, dat daarmee bij de meeste mensen de moeilijkheden juist beginnen. Maar het

valt niet moeilijk te verdedigen, dat wie ook dit feest als het echte Kerstfeest wil vieren beginnen moet met in het feest te geloven.

Zo is dat met alles.

Wie bijvoorbeeld niet in zijn werk gelooft zal nooit een goede werker zijn. En feest en werk behoeven althans in dit opzicht geen tegenstellingen te zijn. Iemand, die lange tijd zonder werk was geweest zei eens tegen mij : „Wat heb ik de dag gezegend, dat ik weer aan de slag kon.”

Altijd als ik het Kerstevangelie lees treft het me weer, dat de mensen, die het eerst Kerstfeest hebben gevierd, dat niet thuis hebben kunnen doen. We lezen het van Jozef en Maria, de mensen van de korte reis, maar ook van de wijzen uit het Oosten, de mensen van de lange reis, maar niet het minst ook van de herders. Ze waren geen van allen thuis. Ze hadden juist met Kerstdag hun wacht. Daarin lijken ze op vele van onze zeevarenden.

Zouden we dan niet gaarne willen, dat alle mensen met de feestdagen altijd thuis en ook vrij van werk konden zijn? Natuurlijk ! Niets liever dan dat. Maar in zulk een wereld leven we niet. Ik tenminste niet.

Toch kan in zulk een vaak moeilijke wereld het KERSTFEEST gevierd.

Ik geloof daarin en ik heb het ook op zee meerdere malen beleefd.

En dat ook wel onder moeilijke omstandigheden.

Toen hebben we ervaren, dat waar veel uiterlijke dingen wegvallen; we soms te sterker worden bepaald bij het eigenlijke waar het om gaat.

Ook met Kersmis !

Van harte wensen wij allen van de K.P.M. en niet het minst onze zeevarenden en de hunnen, waarvan velen (evenals wij) ook dit jaar weer niet huis zullen zijn toch goede en gezegende Kerstdagen.

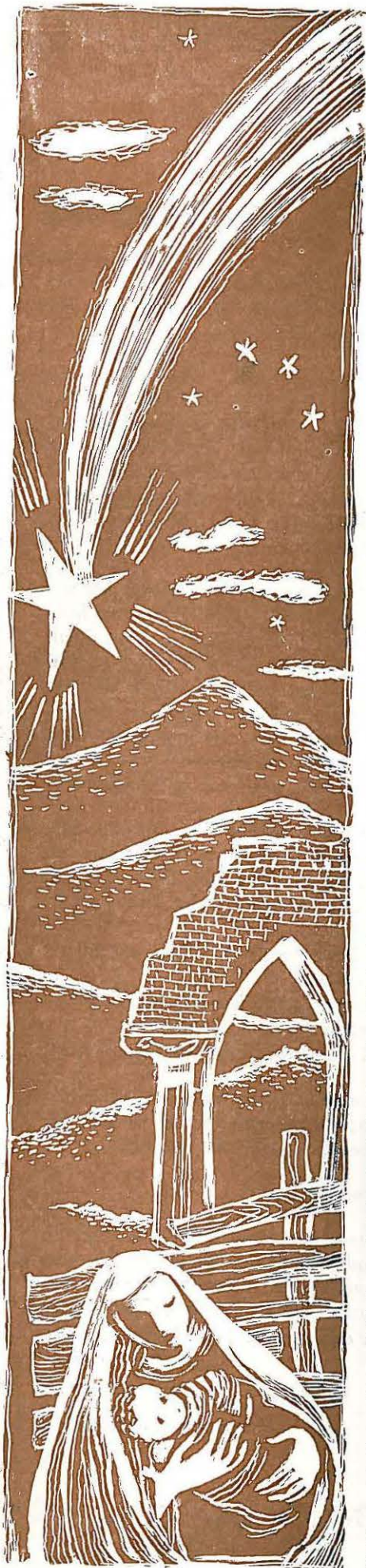
En binnenkort ook een heel goed en gelukkig nieuw jaar.

K. S. G. Zijlstra.
Koopvaardijpredikant.

Kerstfeest 1954

TOEN wij als kinderen luisterden naar het Kerstverhaal, kwamen wij, naast de belevenis van het Kindje dat arm werd geboren in de kribbe, in de ban van de machtige komeet, die in stralende pracht de plek aanwees van het grote gebeuren in Palestina.

Gefacineerd werden wij voorts hoe de wijzen uit het Oosten de richting van de reuze „staartster” volgden om hulde te brengen aan het eenvoudige Kind in Bethlehem.

Aan deze indrukken zal niemand in zijn jeugd zijn ontkomen en nog steeds zal de Kerststemming onwillekeurig „de komeet” van de eerste Kerstnacht in onze herinnering oproepen. Van de vele herinneringen die de viering van Kerstfeest, vooral uit onze jeugdjaren, naliët, is er voor ons één onvergetelijke.

Het was, als wij ons niet vergissen, in 1912 toen er in de Kerstnacht van dat jaar een komeet aan de hemel stond. De aarde had na 75 jaar wachten weer eens bezoek van de komeet van Haley. Als kleine jongen stonden wij in de vroege ochtend van de Zuidamerikaanse nacht aan de hand van onze moeder in die Kerstnacht als betoverd naar dit grootse natuurverschijnsel te staren. Vlak bij onze woning klonk gezang van Kerstliederen die op slepende en gevoelige wijze werden gezongen, practisch de gehele Kerstnacht door, een oud gebruik van Kerstviering in landen met Latijns inslag. Mijn vader, die in onze ogen alwetend was, vertelde op dat voor ons jeugdgemoed beklemmende ogenblik dat het deze komeet was geweest die daar in het verre Oosten boven de eenvoudige stal in Bethlehem had gestaan. Nog steeds, bij elke Kerstviering, komt deze wonderschone nacht, kijkend naar de komeet van Haley, in onze herinnering.

Wij zijn thans ouder geworden, hebben geleerd zakelijk en nuchter te denken en beheersing te tonen wanneer het gaat om spontane gevoelens op te brengen zoals wij dat konden in onze jeugd. Maar het is juist het Kerstfeest en de Kerstviering, die ons diep in ons binnenste doen gevoelen hoe nog steeds in ons gemoed een vonkje leeft van de indrukken van onze jeugd. Niet altijd willen wij dit meer weten, het staat immers niet mannelijk bij het horen van het Kerstlied een traan te voelen opkomen in ons gemoed, omdat wij nog steeds in ons binnenste verbonden zijn met onze jeugdjaren, toen wij luisterden naar het Kerstverhaal in de sfeer van het tehuis bij onze goede vader en moeder. Hoe schoon en van hoeveel betekenis is het niet dat wij eens per jaar door de Kerstviering de harde levensstrijd van ons kunnen afschudden om in onze gevoelens kind te zijn met de kinderen.

Wat een groots symboliek vinden wij niet terug in de stralende pracht van die grootse komeet die in de Kerstnacht voor arm en rijk en voor alle volken de plek aanwees waar werkelijke vrede en gemoedsrust kunnen worden gevonden. Wij zullen ieder van ons op eigen wijze, mede afhankelijk van de omstandigheden, ook dit jaar het Kerstfeest vieren. Niet voor allen zal het feest kunnen zijn in de betekenis zoals wij mensen dit vaak bekijken en gaarne willen zien.

Het verdienen van het dagelijkse brood zal voor velen wederom een Kerstfeest meebrengen van scheiding van het gezin, op post op de brug of machinekamer of geplaatst op een eenzame plaats ergens in dit grote eilandenrijk. Voor hen zullen de herinneringen wel het sterkst naar boven komen en kunnen de omstandigheden wel eens zo moeilijk zijn, dat de stemming voor Kerstviering niet kan worden gevonden.

Indien men echter de Kersthouderschap weet te verstaan, zullen wij, hoe en waar wij ons ook bevinden, de vrede in ons kunnen verkrijgen om Kerstfeest te vieren met een blij gemoed en verdieping van ons innerlijk.

Evenals die machtige komeet in die stille nacht in het Heilige Land zal dan het goede in ons uitstralen om in oprechtheid ook aan anderen, zowel mee- als tegenligger, een „Gelukkig Kerstfeest” te kunnen toewensen.

H. A. C.

Het grote orgel in de St. Jansbasiliek te 's-Hertogenbosch

Grootste kerkorgel van Nederland

Het oudste gedeelte van het tegenwoordige orgel, nl. de monumentale orgelkasten en het pijpwerk, dateert uit de jaren 1617 tot 1635. Aanvankelijk was dit orgel bestemd voor gebruik in een Protestantse kerk.

Het aanvankelijk middelgrote orgel, dat in machtige kasten gebouwd was, bleek voor de ruimte van deze kathedraal te klein. Het kwam in de 17e eeuw meer voor, dat middelgrote orgels in grote kasten werden gebouwd, zoals bijvoorbeeld nog te zien is in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, de Grote Kerk te Alkmaar en de Priesterkerk te Leiden.

In de loop der eeuwen hebben talrijke herstellingen en veranderingen plaats gehad, die niet altijd verbeteringen bleken te zijn. Zo meldt de geschiedenis, dat „er in 1775 aan dit orgel door zekere Meynhards is geknoeid en hierna zulk een belangrijke en ingrijpende verbouwing en restauratie nodig bleek, dat deze drie jaren in beslag namen”.

Ook in de 19e eeuw vonden herstellingen en veranderingen plaats en in 1901—1902 werd het geheel omgebouwd, zodat het ten slotte met $66 + 5 = 71$ stemmen (na de verwoesting van het Rotterdamse orgel in 1940) Nederlands grootste orgel was. Het was echter niet tevens het schoonste of fraaiste orgel en als zodanig niet in harmonie met de ongeëvenaarde en wereldberoemde orgelkasten. In 1950 werd dan ook tot restauratie besloten. Het zou een ingrijpende restauratie worden, die werd opgedragen aan de firma L. Verschueren c.v., orgelbouwers te Heythuysen, L.

Het gehele orgel, dus niet alleen de orgelkasten, wordt als „monument van geschiedenis en kunst” door de overheid beschermd. Voorop stond dus de eis, dat bij deze restauratie de waardevolle historische kern en het omhulsel ongeschonden en stijlvol behouden moesten blijven.

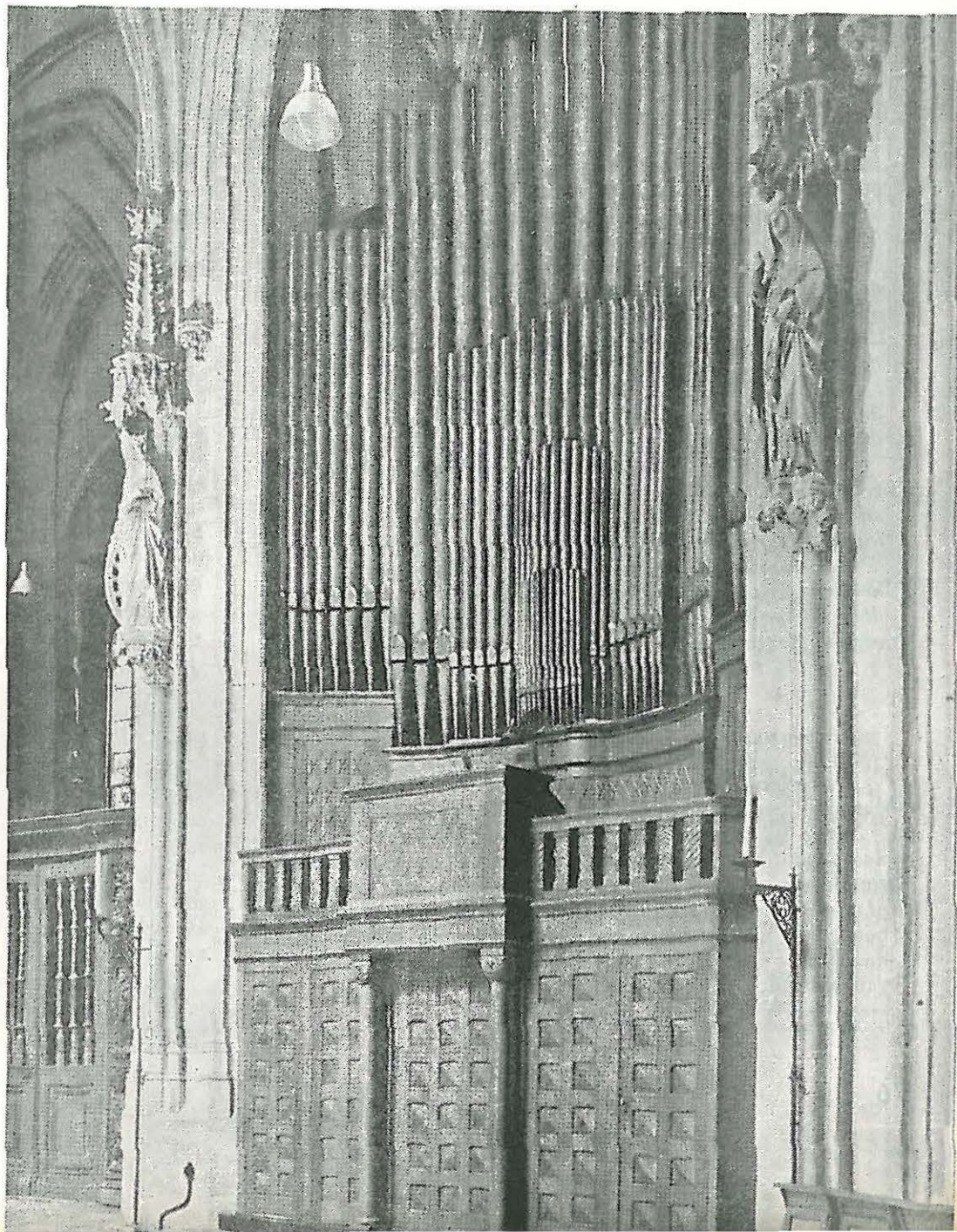
Het was voor de firma L. Verschueren geen gemakkelijke taak dit probleem op te lossen en dit zo wonderlijk uitgedijde, historische orgel weer een verantwoorde vorm te geven. Voor de leek lijkt het een nogal gemakkelijke opgave en het antwoord eenvoudig. Immers men zou het in de oorspronke-

lijke vorm weer kunnen herstellen. Dit was echter onmogelijk, doordat van het 17de eeuwse orgel slechts de helft van het pijpwerk bewaard was en van het 18de eeuwse tweederden. Ook zou dan uit het oog worden verloren, dat men dan een betrekkelijk klein instrument voor de Protestantse eredienst zou verkrijgen en niet een orgel, dat in omvang opgewassen zou zijn tegen de majestueuze ruimte van deze machtige kathedraal en ten volle geschikt voor de Katholieke liturgie.

Een groot gedeelte van het oude pijpwerk moest worden vervangen. Voor het nieuwe pijpwerk, dat in zware uitvoering vervaardigd werd in de werkplaatsen van de firma Verschueren, is 40% tin gebruikt.

Na deze omvangrijke en ingrijpende restauratie behoort het St. Jansorgel niet alleen tot de historisch en esthetisch meest belangrijke instrumenten van de Katholieke kerken in Nederland, maar ook van ons aan orgelbezit zo rijke land.

„Immers” zo schrijft Mr. A. Bouman „er zijn maar weinig instrumenten van deze omvang, die een zó groot aantal oude en goed geconserveerde registers bezitten. Bovendien bleef het 't grootste orgel van Nederland en komt het thans als monument uiterlijk en innerlijk waarlijk tot zijn recht. Rijker herrezen dan ooit te voren, is het ten volle toegerust voor zijn verheven taak in Nederlands onvolprezen kathedraal”.

James Cook's ontdekking van

„Kersmis Eiland“

door

F. den Houter

„Naar dien wij hier Kersmis hielden, noemde ik dit nieuw ontdekte eiland Kersmis Eiland .....“

aldus kapitein James Cook in zijn reisjournaal waarin hij gewaagt van de ontdekking van een nieuw eiland (Christmas Island) op 24 December 1777 in de Grote Oceaan (Centr. Polynesische Sporaden). Waar de beschrijving van de bekende Engelse zeevaarder in menig opzicht interessant is, laten wij onderstaand, in de vertaling van J. D. Pasteur en overgenomen uit de „Blauwe Wimpel“, enkele fragmenten volgen.

Bolabola verlaaten hebbende, stuurde ik Noordwaarts, digt aan den wind, met den wind tusschen N.O. en O., die bijna niet eens ten Z. van het O. liep, tot wij de linie gepasseerd en in Noorder Breedten gekoomen waren, zoo dat de streek die wij zeilden altijd ten W. van het N. was, en somtijd niet meer dan N.W.

Schoon er nu zeventien maanden verlopen waren sedert ons vertrek uit Engeland, gedurende welke over het geheel onzen tijd niet onvoordeelig besteed hadden, begreep ik egter dat, met opzigt tot het voornaamst voorwerp van mijn instructieën, onze reis nu eerst aanvang nam, en derhalven eischte dit opnieuw mijne oplettendheid op alle omstandigheden, die tot onze veiligheid en den goede uitslag van onzen togt zouden kunnen toebrengen. Met dat inzicht had ik den staat van onze proviand op de eilanden, die wij laatst aangedaan hadden, nagezien, en, zoo dra ik dezelve verlaaten had, en buiten de paalen mijner vorige ontdekkingen gekoomen was, liet ik alle de bootsmans en timmermans goederen, in de twee schepen, opneemen, opdat ik volkoomen zoude onderrigt wezen van de hoeveelheid, en den toestand van alle de verschillende artykelen, en daardoor zoude weeten hoe dezelve op de voordeeligste wijze te gebruiken.

Voor ik de Societeitseilanden¹⁾ verliet verzuimde ik geene gelegenheid om bij de inwoners te verneemen of er enige eilanden in eene Noorder of Noord Westeer streek van hun lagen; maar ik bevond niet dat zij van enige wisten.

Wij ontmoetten ook niets dat de nabijheid van land te kennen gaf tot wij omtrent op 8° Zuider Breedte kwamen, daar wij vogelen begonnen te zien als, gekken, keerkringvogelen, fregatvogelen, zeezwaluwen en enig andere soorten“.

Aldus het breedvoerige, inleidende relaas van kapitein Cook, geciteerd in de Nederlandse vertaling van J. D. Pasteur.

„Den vier en twintigsten, omtrent een half uur na den dageraad, werd er land ontwaard in het N.O. ten O. ½ O.

Nader bij koomende, zagen wij dat het een van die eilanden was, die zo gemeen zijn in deelen der Oceaan, dat is, een smalle strook lands, die de zee in zig besluit. Op 2 of 3 plaatsen zagen wij enige kokosnootenboomen, maar het land bood over het algemeen een dor voorkomen. Op den middag strekte het van N.O. tot Z. ten O. ½ O. op den afstand van omtrent 4 Engelsche mijlen.“

Na deze beschrijving volgt een interessante ontboezeming van Cook waarom hij aan land wenste te gaan.

„Grond peilende besloot ik te ankeren om te zien of ik enige schildpadden konde bekoomen, want het eiland kwam mij voor zeer geschikt te zijn om die daar te vinden en zonder bewoners te wezen.

Wij lieten het anker vallen in dertig vademmen, en toen werd er eene sloep afgezonden om te zien of het mogelijk ware te landen, waaraan ik enigszins twijfelde, alzoo de zee met eene vreeselijke branding langs de kust op het strand brak.“

Nadat er een sloep was uitgezet, bleek aldaar, dat geen geschikte landingsplaats kon worden ontdekt. Wel rapporteerde een van de officieren „dat er groote overvloed van visch was in het stil water, buiten de branding“.

De volgende morgen bij het aanbreeken van de dag werden twee sloepen uitgestuurd om verder te zoeken naar een landingsplaats terwijl twee anderen er met een dreg op uit gingen om te vissen.

De laatsten keerden „omtrent ten agt uren weder, met meer dan twee honderd ponden visch“. Cook, wiens voorliefde voor proviandaangelegenheden wij reeds mochten bespeuren, was over dit resultaat kennelijk tevreden: „Door deze goede vangst aangemoedigd, zond ik haar na het ontbijt andermaal af, en voer zelf met een andere sloep om de kust opteneemen, en te tragten te landen; maar dit vond ik geheel ondoenlijk.“

De stuurman van de „Resolution“, later teruggekeerd, berichtte dat wat noordelijker „het land afgebrooken en een doortogt in het meir was, dat er dus eene goede plaats was om te landen“.

De beide schepen koersten daarop naar de aangeduide plaats en lieten, voor een klein eilandje het anker vallen.

Cook blijft speuren naar iets eetbaars. „Wij landden op eenen laagten zandigen grond, daar wij eene schildpad vonden, de eenigste, die wij in het meir zagen. Wij gongen, of liever waadden door het water naar een eiland, daar wij niets vonden dan enige vogelen, waarom ik het verliet en mij naar het land begaf dat ten N.O. aan zee grenst, de Heer King agterlatende om middaghoogte van de zon te neemen.“

Cook bespeurt, dat het land dor was, maar..... hij zag 5 schildpadden. „Wij vonden er eene van en de overige ontsnapten.“

¹⁾ Meer bekend als Gemeenschapseilanden.

„Geene meer ziende keerde ik, gelijk de heer King kort daarop ook deed zonder eenige schildpad gezien te hebben”. Het laatste zat onze brave kapitein kennelijk dwars, want hij vervolgt zijn journaal: „Wij wanhoopten egter niet nog wat voorraad op te doen, want enige van kapitein Clerkes officieren, die op het land ten zuiden van het kanaal, dat in het meer loopt, aan land geweest waren, waren gelukkiger geweest en hadden er eenige gevangen”.

Het lijkt wel of Cook voor niets anders belangstelling had dan voor schildpadden. Immers in de morgen van de 27ste December stuurt hij de kotter en pinas met volk weg, „beiden henden met denzelfden last, namelijk om schildpadden te vangen”.

Enig volk van Kapitein Clerke, dat den geheelen nacht aan land geweest was, had het geluk gehad van tusschen de veertig en vijftig schildpadden op het zand omtekeeren, die deezen dag met allen spoed aan boord gebragt werden; en in den agtermiddag keerde de bende, die ik noordwaarts had afgezonden, met zes naar boord”.

„Ik zond hen weder terug, en zij bleeven er tot wij van het eiland vertrokken, hebben over het algemeen eene vrij goede vangst gehad.”

We lezen verder:

„Den agt en twintigsten landde ik, in gezelschap van de Heer Bailey, op het eiland, dat tusschen de twee Kanaalen ligt, om de teleskooppen gereed te maaken om de naderende zoneclips waarteneemen, dat eene van de grootste beweegredenen was geweest daarom ik hier ten anker gekoomen was.”

„Omtrent den middag keerde de heer King terug met eene sloep, en agt schildpadden, nog zeven stuks agterlatende, die de andere sloep zoude medebrengen, waarvan het volk bezig was nog meerdere te vangen...”

De dag daarop stuurt de bevelhebber twee sloepen uit naar de andere kant van het eiland, waar „de meeste schildpadden gevangen waren, zoo dat door het zenden van de sloepen derwaarts, de moeite zoude gespaard worden van dezelve over land naar de binnenzijde van het meer te draagen, gelijk tot hier toe had moeten geschieden.”

De dertigste December worden observaties gedaan met „groote acromatiek teleskooppen en een reflector”.

’s Middags keren de sloepen terug met volk, „uitgezonderd een matroos, op de „Ontdekking” behoorende, dien we reeds twee dagen gemist hadden”.

Naar blijkt werden aanvankelijk twee matrozen vermist. Zij waren samen op weg geweest, hadden onderweg verschil van mening gekregen over de juiste weg en elk was zijn weegs gegaan. Na 24 uur kwam een van de mannen boven water. Hij had zich gevoed door het bloed van een schildpad te drinken. Op Cook maakte dit een wonderlijke indruk. Hij zegt althans „Zijne wijze van zig te verfrissen als hij moede was, en die hij zeide dat hem zeer veel goed deed, was ook even wonderlijk. Hij ontkleedde zig en legde zig enigen tijd op het strand in ondiep water neder”.

Er volgt dan nog uittaling over „welke vreemde wezens de meeste matrozen zijn als zij aan land zijn”. Immers, het eiland was nagenoeg vlak, zodat men zich gemakkelijk kon oriënteren en bovendien waren de masten van de schepen

van bijna elke plek af zichtbaar. Enfin, de tweede man kon tenslotte ook opdagen en Cook is met hem begaan.

„Deeze arme kaeral moet veel meer ongemak geleden hebben dan de andere verlorene, niet alleen als langer tijd verloren geweest zijnde, maar ook omdat hij te vies was geweest schildpaddenbloed te drinken”.

Uit de verdere beschrijving blijkt, dat aan boord waren „kokosnooten en yams in groeiende staat”. Cook liet er enige planten, alsmede wat meloenzaden, uitstrooien.

„Wij bekwamen aan dit eiland voor beiden de schepen omtrent drie honderd schildpadden, weegende door malkander negentig of honderd ponden. Zij waren van groene soort en waarschijnlijk zoo goed als enige in de waereld”.

Het eiland heeft intussen zijn aandacht. Hij ontdekt er zeevoortbrengselen „als gebroken koraal steenen en schulpen. Deeze liggen in lange smalle strooken in eene evenwijdige rigting met de zeekust, niet ongelijk aan een geploegd veld, en moeten door de golven zijn opgeworpen, schoon zij thans meer dan eene Engelse mijl van die plaatsen af zijn. Dit schijnt een onbetwistbaar bewijs opteleveren dat het eiland door aanwinning op de zee voortgebragt en in eenen staat van aanwas is.”

Maar dan keren de gedachten van de bevelhebber ijlings terug naar de proviand. Zout is er niet genoeg en het moet op het eiland te vinden zijn. Waarom hij er echter niet naar zoekt?

„Een van de verdwaalde matrozen vond enig zout aan het zuid-oostelijk gedeelte van het eiland: doch, schoon dit een artikel was, waaraan wij gebrek hadden, was een man, die, gelijk hij, verdwaalen kon zonder te weten of hij naar het Oosten, Westen, Zuiden of Noorden ging, een slegte gids om ons naar de plaats te brengen, waarom wij dit ook op hem niet durfden laten aankoomen.”

Over de door hem aan het eiland gegeven naam is Cook kort:

„Naardien wij hier Kersmis hielden, noemde ik dit nieuw ontdekte eiland Kersmis Eiland; ik denk dat het omtrent vijftien of twintig mijlen omtreks heeft.

Ik liet ook op dat eilandjen eene flesch, die het volgende opschrift in zig bevatte:

Georgius Tertius Rex, 31 Decembris 1777.

„Resolution”, Jas. Cook, Pr.

„Discovery”, Car. Clerke, Pr.

Tot slot geeft Cook nog een beknopte beschrijving van het door hem ontdekte eiland, gelegen op 1.° 59' N.B. en 202.° 39' O.L. Het is omringd door koraalklippen, er komen wat vogels op voor, hagedissen, ratten, maar weinig, dat in staat is een mens in het leven te houden. Geen zoet water; geen planten, die brood kunnen vervangen.

Het leven hier boekt Cook dan ook niet erg aan. Wie hier terecht komt, aldus merkt hij op, moet op niets anders rekenen dan op „visch en schildpadden, maar van die kan men op eenen overvloedigen voorraad staat maaken.”

Tot zover het reisjournaal van Cook.

Het ms. „Sigli”, varende in combinatie met de KJCPL, voor de Sydney-brug.

„Ta bisa là !”

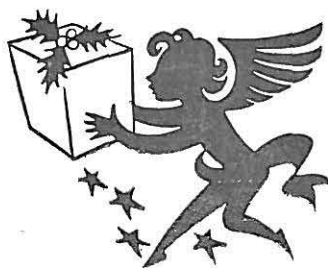
Eind September jl. was het voor het ms. „Sigli”, varende in combinatie met de KJCPL, de eerste maal dat zij in Sydney kwam. Gezagvoerder D. van der Schilden schreef ons hierover het volgende :

— Niemand aan boord was hier ooit geweest in Sydney. We hadden een ligplaats links onder de brug door. 's Morgens om 9 uur, prachtig weer, stoomden we op. Iedereen was op de brug, officieren (stuurlieden en werktuigkundigen), onderofficieren, boys etc. Zo ook de boy-kapitein! Op een gegeven ogenblik ziet deze Chinese boy de voor ons opdoemende brug. Hij loopt naar de vleugel van de scheepsbrug (zijn mond van verbazing wijd open!), kijkt naar de kloot van de mast, kijkt naar de brug, komt naar mij

toe en zegt onder grote hilariteit van de aanwezigen op zijn heerlijk Singapore-Chinees: „Ta bisa lá ! !”

Achteraf was hij gewoon beledigd, dat het ms. „Sigli” wel onder de Sydney-brug door ging en kon!

Naderhand was er een heftig gekakel en gekrakcel onder zijn Chinese collega's. Toen ik hiernaar bij de head-boy informeerde, antwoordde deze: „Boy-kapitein orang bodok.....!”

Directeur Mr. D. F. de Koe terug van verlof

Op 26 November jl. is met het ms. „Oranje” directeur Mr. D. F. de Koe van Europees' verlof te Djakarta teruggekeerd.

Vanaf deze plaats roepen wij familie De Koe een hartelijk welkom in Indonesië toe !

Wie praat, herhaalt alleen maar wat hij reeds wist — wie luistert, kan iets leren.

Oceaanbranding aan de grillig gevormde Zuidkust van Bali.

(foto: J. J. Mulder — Chef CD)

Grootste sleepboot afgeleverd

Begin November heeft de Industriële Handelscombinatie Holland de sterkste tot dusver in Europa gebouwde zee-sleepboot Edgar Bonnet — vervaardigd op de werf van L. Smit & Zoon te Kinderdijk — overgedragen aan de Suezkanaal Maatschappij te Parijs, die het schip in dienst zal stellen in Egypte.

Het schip is in de eerste plaats bedoeld om grote schepen, die aan de grond gelopen zijn, weer vlot te krijgen. Om dit te kunnen bereiken, ook wanneer er weinig water staat, kan gebruik worden gemaakt van een zware kaapstander op het voorschip met een trekvermogen van vijftig ton. Dit is ook het normale vermogen van de tros van het achterschip. Om snel te manoeuvreren heeft het schip verstelbare schroeven van Zweeds fabrikaat. Op de brug zijn vier plaatsen, waar de schroeven tijdens het manoeuvreren kunnen worden versteld.

De fraaie sleepboot is verder uitgerust met vier elektrische onderwater bergingspompen met een opvoerhoogte van 12 meter. Twee aan twee hebben de pompen een capaciteit van 60 kubieke meter per minuut. Ook is er een waterkanon, dat een capaciteit heeft van 2500 liter per minuut en een opvoerhoogte van 85 meter. Tevens zijn er aan boord tien brandslangaansluitingen en een schuimblusaansluiting.

Tot de uitrusting van de Edgar Bonnet behoren verder vier laadbomen voor lasten van anderhalf tot twee ton.

Het schip heeft een actieradius van vijf etmalen. Zijn bunkercapaciteit bedraagt 120 ton brandstof en 50 ton water. Er is accommodatie voor een bemanning van 34 mensen en voor twee passagiers. De bemanning zal bestaan uit 5 officieren van diverse nationaliteiten en 29 man personeel.

L. Smit & Zoon, die reeds eerder voor de Suezkanaal Maatschappij een sleepboot bouwde, de Qirsh met 1500 apk, heeft thans opdracht nog een boot van dit kleinere type te bouwen.

De winnaar geeft nooit op en de opgever wint nooit.

LLOYDS - LONDEN

Ieder heeft wel eens van Lloyds-Londen gehoord. Maar niet ieder weet wat daarmee precies bedoeld wordt. Deze aardige beschrijving namen we over uit „De Rotterdammer”.

En wat is Lloyd's dan wel? Een verzamelpunt voor scheepvaartnieuws en de oudste verzekeringsinstelling ter wereld, dat is Lloyd's beide. Ongeveer 2600 assuradeurs zijn lid van Lloyd's; ieder hunner heeft het recht, een verzekeringspolis op naam van Lloyd's te ondertekenen. De firma verschaft werk en brood aan vele duizenden mannen en vrouwen, wier werk op de een of andere manier samenhangt met garing en verspreiding van scheepvaartnieuws en met de regeling van schade-claims. Lloyd's houdt zich niet uitsluitend met zee-assurantie bezig: vooral de laatste 60 jaar doet de firma ook grote zaken in brand- en ongevallenverzekeringen. Maar de zeeassurantie is toch van oudsher de basis gebleven, waarop Lloyd's rust. Zij ontstond ruim 2½ eeuw geleden, in het jaar 1688, als gevolg van de eerste koffie-invoeren in Engeland.

Omstreeks 1650 importeerde een ondernemend koopman een kleine partij koffie uit het Oosten. Hij maakte veel reclame voor de nieuwe drank en had succes. Vooral in Londen maakte de nieuwe drank spoedig veel opgang. Onder degenen, die hun brood wilden verdienen met de exploitatie van een café of „koffiewinkel”, was ook een zekere Edward Lloyd. Omtrent hem is niet veel meer bekend dan dat hij caféhouder was, dat hij in een der Oostelijke wijken van de City nabij de Tower woonde, niet ver van de docks en dat hij, dank zij de winsten, die zijn café afwierp, stierf als een tamelijk vermogend man. Zijn schoonzoon, die het café als erfenis verwierf, liet de zaak doorlopen onder de naam van zijn schoonvader, zoals tegenwoordig nog de leden van Lloyd's die naam zijn blijven voeren.

Intussen is Lloyd's al heel lang geen café meer. Wij zullen kort weergeven, hoe die bijzonder merkwaardige wijziging van koffiehuis tot wereld-assurantiëfirma in haar werk is gegaan.

In de 17e eeuw was Londen, hoewel ook toen reeds de grootste stad van Engeland, naar hedendaagse normen geen grote stad. Edward Lloyd's café in het Oostelijke deel der City nabij de rivier werd een trefpunt, een eerste aanloopplaats voor de zeekapiteins, die uit alle oorden der wereld met hun schepen naar Londen kwamen. Daar

in dat koffiehuis kon men horen, wat het laatste nieuws was uit Oost-Azië, uit Noord en Midden Amerika, uit India, en ook wel uit Europa. Zo vormde Edward Lloyd een vaste cliëntèle van zijn zaak — de zeelieden en evenzeer als een koffiehuis nabij het Parlementsgebouw een brandpunt placht te zijn van politiek nieuws, zo werd Edward Lloyd's café vrij snel de plaats, waar men alles kon horen over schepen, ladingen, winsten en schipbreuken. Ja, de gasten (en de waard) van Lloyd's café waren met al die dingen beter op de hoogte dan wie ook. Alleen de Hollanders waren even goed geïnformeerd.

Het spreekt welhaast vanzelf, dat een koffiehuis met zoveel nieuws uit de eerste hand over scheepvaart en buitenlandse handel en uitstekend trefpunt was voor reders, kooplieden en zee-assuradeurs. Het gebeurde dikwijls, dat een scheepseigenaar in Lloyd's koffiehuis eerder bijzonderheden omtrent zijn schepen in de vaart vernam dan op zijn eigen kantoor. En hoe gemakkelijk was het niet voor zo'n reder of koopman om terplaatse, waar hij zijn nieuws hoorde, tegelijk zijn schepen en/of goederen te kunnen verzekeren tegen de risico's, die zij in den vreemde liepen! Zo werd het gebruikelijk, dat de assuradeurs, die eerst hun zaken op de Beurs plachten te doen, in Lloyd's koffiehuis samenkwamen om hun klanten te treffen en te verzekeren. Zij hoorden daar alle nieuwtjes, die voor hun zaken van het grootste belang waren. Zij vonden daar klanten met schepen en ladingen, die zij konden verzekeren. En toen de assuradeurs eenmaal Lloyd's tot hun verzamelpunt hadden gemaakt, volgden al spoedig de assurantiëmakelaars hun voorbeeld.

De zee-assurantie makelaardij is een heel oude Londens bedrijf, heel wat ouder dan Lloyd's koffiehuis en vermoedelijk ook veel ouder dan de uitoefening van het assurantie-bedrijf als hoofdberoep. Zo'n makelaar kreeg van iemand, die schepen of goederen op zee had, opdracht om in de City te pogen een of meer kooplieden te vinden, die bereid zouden zijn om tegen betaling van een zeker bedrag een deel der risico's mede te dragen. In de 17e eeuw was er in Londen een aantal zakenlieden — vermoedelijk geen beroepsassuradeurs, maar kooplieden, die als nevenbedrijf in verzekeringen deden — die elkaar plachten te ontmoeten op de Beurs om hun verzekeringsbelangen te bespreken, maar de makelaar moest van kantoor tot kantoor gaan om een verzekering te kunnen plaatsen. Als zo'n makelaar een risico van f 20.000.— moest dekken, vond hij voorheen bijvoorbeeld een koopman in Cornhill bereid, f 100.— te verzekeren,

in een koffiehuis in Lombard Street plaatste hij f 2000.— en voor de overige f 17.000.— moest hij dan dagen lang door de City zwerven alvorens hij ze „geplaatst en gedekt” kreeg. In ieder opzicht was het dus aangename voor zo'n makelaar, toen alle of althans bijna alle assuradeurs begonnen samen te komen in Lloyd's café, vooral ook, omdat juist in dat koffiehuis het beste en laatste scheepvaart- en ander nieuws te verkrijgen was. Zo kwam het, dat de heer Edward Lloyd door zijn koffiehuis juist daar te openen, waar het stond, in zijn café de zee-assurantiemarkt van Londen kon centraliseren. En hoewel de eerste Lloyd dat nooit heeft gedroomd, toch werd uit die koffiehuismarkt de grootste zee-assurantiemarkt ter wereld geschapen.

De aanvang was bescheiden en toevallig. Maar Lloyd's groeide en groeide. De standplaats werd later de Royal Exchange en bleef dat gedurende 1½ eeuw. Twintig jaar geleden betrof Lloyd's zijn tegenwoordige prachtige kantoorgebouw in Leadenhall Street. Maar meer dan op hun mooie gebouw zijn de leden van Lloyd's maatschappij er trots op, dat haar historie die is van fatsoenlijk koopmanschap en particulier initiatief.

Een nachtgaal in Echternach
Die zong alleen muziek van Bach
Tot groot misnoegen van zijn vrouw
Die enkel Mozart horen wou.

Het stemde haar melancholiek
Dat „Ein kleine Nachtmusik”
Verafschuwd werd door haar gemaal
Als muzikale brabbeltaal.

En was het daar nog bij gebleven,
Dan was wellicht hun huw'lijksleven,
Ondanks vervolging en bestrijding
Niet uitgelopen op een scheiding.

Maar toen de man op luide toon
Eens de Matthäus Passion
En toen, uit louter zingersweelde,
Nog een-en-twintig Fugas kweelde,

Toen nam zijn vrouw verstoord de benen
En bouwde zich een nest bij Wenen,
Waar niemand het ooit euvel duidt,
Als men „Die Zauberflöte” fluit.

Daan Zonderland
(„Redeloze Rijmen”)

Een nachtopname van het ms. „Batoebahra”, gemeerd aan de kade te Tg. Perak. Deze foto werd gemaakt door de heer H. P. de Keulenaar, 2de stuurman a/b van het ms. „Toba”.

Het in Nederland verschijnende weekblad „Revue” heeft aan een aantal bekende persoonlijkheden de vraag voorgelegd „WAT WAS HET HACHELIJKSTE MOMENT IN UW LEVEN?” Twee van de tien antwoorden volgen hier.

Wie in Nederland kent niet de bekende vlieger, schrijver Adriaan Viruly. Hij is momenteel 49 jaar oud, 29 jaar is hij al bij de luchtvaart en gedurende deze tijd heeft hij 2 jaren aan vliegen op zijn naam weten te brengen.

„Mijn hachelijk moment duurde zes uren en het vreemde is dat ik er niets van heb geweten”, vertelde A. Viruly ons, toen wij hem de bewuste vraag voorlegden. „In de oorlog moesten Parmentier en ik een gloednieuwe Dakota van Engeland naar Portugal vliegen. Wij hadden het Dakota technisch handboek nauwkeurig bestudeerd. Toen we Engeland verlieten, kregen we een extra waarschuwing van de militaire autoriteiten dat er grote Duitse activiteit boven de Golf van Biscaye zou zijn en we besteedden dus extra zorg aan de verduistering; zorgvuldig afgedekte cabineramen, afgeschermd uitlaatpijpen, etc. Zes uren

duurde de vlucht over het water, waar de vijand druk patrouilleerde. Als we een berekening moesten maken deden we dat op de grond van de cockpit met behulp van het zwakke schijnsel van een kleine zaklantaarn, opdat niet het minste licht een Messerschmidt op het spoor van de Dakota zou brengen. Bij aankomst in Lissabon zeiden de Portugezen: „Inderdaad, een prachtige mooie, nieuwe machine, maar waarom hebben jullie in vredesnaam die schijnwerpers in de staart aanstaan...” Helaas de twee experts hadden alle knopjes goed gezet op één na. We hadden de gehele nacht gevlogen met brandende schijnwerpers, waarvan het licht op minstens 10 mijl afstand zichtbaar was. De ontdekking in Lissabon deed ons alsnog het koude zweet uitbreken.”

De moraal van dit voorval: ouders, laat Uw kinderen vooral geen experts worden.

Wim Kan kent U toch wel, de cabaretier, die avond aan avond met een gemak en een flair alsof hij in zijn woonboot bij de kachel zit, de onhebbeligheden en de hebbeligheden van de mensen op onnavolgbare wijze aan de kaak stelt? Hij is de man die zijn

publiek van het begin tot het eind weet te boeien, zowel in de grappige als meer ernstige ogenblikken.

Wij troffen hem met zijn vrouw Corry Vonk even voor het begin van de voorstelling in de kleedkamer. En tijdens het aanbrengen van de „vlinder” — ook op dit terrein weet Corry haar weetje — vertelde Wim Kan ons van Zutphen, waar hij, vijf jaar geleden, zijn hachelijkste moment beleefde.

„Hij was tijdens mijn praatje „van man tot publiek” in het cabaret „Meester ABC”, toen ik op een gegeven ogenblik achter in de zaal — U moet zich zo’n tot theater omgebouwde bioscoopzaal voorstellen — een gerommel hoorde van stoelen, geschuifel en een bons op de grond. Nu moet een goede conferencier op ieder voorval in de zaal zijn antwoord klaar hebben. Dus stond ik van mijn stoel op, keek eens de zaal in en lanceerde achteloos: Wel ja, gooi de rommel daar maar neer hoor.....! Grote hilariteit onder het publiek. Maar ik lachte niet, toen ik in de pauze, die kortop dit voorval volgde, te horen kreeg dat er een dame bewusteloos was gevallen. Dat het een pijnlijk ogenblik voor mij was kunt U zich wel voorstellen.....”

Het ms. „Toba“ geadopteerd

door leerlingen van de Concordante Neutrale School te Bandjermasin

Het was heel erg druk aan boord van het ms. „Toba“ op die 22ste September, de vertrekdag van dit schip van Bandjermasin. Op deze dag werd de „Toba“ als eerste schip van onze maatschappij, en we mogen wel gerust zeggen als eerste schip in Indonesië, geadopteerd en wel door de leerlingen van de Concordante Neutrale School te Bandjermasin.

Deze adoptie was reeds geruime tijd in de pen, maar de beslissende stap was nog steeds niet genomen. Op 22 September jl. verschenen, mede dank zij de medewerking van onze agent te Bandjermasin, de heer Lages, en gezagvoerder Houtman, 17 leerlingen van genoemde school onder leiding van hoofdonderwijzer de heer Baank, op de kade om (voor de meeste leerlingen voor de eerste maal in hun leven) voet aan boord te zetten.

De salon van het schip was plotseling veranderd in een bloementuin en de al ietwat stramme „Toba“ spitte de oren bij zoveel jeugdige stemmen.

Na een gezellig glaasje limoen werd aangezeten voor de lunch, voorafgegaan door een speech van de hoofdonderwijzer, welke werd beantwoord door

le gezagvoerder, waarbij vooral tot uiting kwam de wens om deze jeugd iets te laten zien en meeleven van het voor dit land van zo enorm belang zijnde scheepvaartbedrijf.

Na afloop van deze lunch werd begonnen met het bezichtigen van het schip, hetgeen voor de 2de stuurman, die zich voor deze taak reeds had schrap gezet, soms niet eenvoudig bleek. Een schooljongen kan meer over een schip vragen, dan tien officieren kunnen beantwoorden! In de kortst mogelijke tijd klonken door spreekbuizen en scheepsroepers uitroepen als: „2 graden stuurboord“ en „volle kracht bakboord!“

Het geheel verliep in uitmuntende stemming, totdat het ogenblik van vertrek daar was en de trossen werden

gelicht onder veel gezwaai van een „zwart“ ziende kade, de wegbrengers der passagiers. De onderwijzer en 17 jongelui voeren mede de kleine kali af tot aan de Barito-rivier, alwaar de motorboot van de havenmeester de „blinde passagiers“ overnam.

Een reis later werd op de school aan de gezagvoerder van de „Toba“ in tegenwoordigheid van de agent, een gast-gezagvoerder en de 2de stuurman de officiële oorkonde overgedragen, welke luidde:

Gezien de vele uitstekende diensten den lande bewezen adopteren onderschrijvende het goede schip de „Toba“

De leerlingen der Concordante Neutrale School

Vanaf die 22ste September wordt een zeer nauw contact onderhouden tussen het ms. „Toba“ en de school. Gezagvoerder en officieren hopen hiermede de grondslag te hebben gelegd tot het „sea-minded“ maken der schooljeugd van Bandjermasin.

H.P. de K.

Tewater laten van halve schepen.

Te Sunderland is in Januari bij Crown & Sons een half schip te water gelaten, de helft van een 18.250 tons Noorse tanker. Een doopplechtigheid vond niet plaats; het schip zou worden gedoopt bij het tewater laten van de andere helft. Dit is de tweede keer, dat Crown deze bouwtechniek toepaste; de eerste maal gold het de 23.000 tons-tanker „Ronnefjell“. De beschikbare bouwwerf is te kort voor grote schepen. De te water gelaten voorhelft lag gemeerd in de „Wear“, om later met het nog te bouwen achterschip te worden verenigd.

Amsterdam is de stad waar het hoofdkantoor van onze maatschappij in Nederland is gevestigd. Op nevenstaande pagina ziet u een bekend Amsterdams plekje: de hoek Herengracht/Leidsegracht met het huis „De vier Heemskinderen“.

(foto: K. v.d. Vliet-Amsterdam)

Archipel-vaart in het verleden

door
G. Knijpengga
VIII

Aan de uitgebreide handelszaken in de eerste helft van de 19de eeuw is in de Indische Archipel de naam King verbonden geweest, als dus schreef Dr. R. Broersma in „Handel en bedrijf in Zuid- en Oost-Borneo”, aan welk boek wij hier diverse bijzonderheden ontleenen. George Paecock King was Engelsman in Bengalen geboren. In 1829 was hij samen met A. Morgan gemachtigde van de (geliquideerde) firma Paton Morgan & Co. en daarna, tot 1834, deelgenoot van de firma Morgan King & Co. in het toenmalige Batavia.

Volgens de „Regeerings Almanak 1833” trad laatstgenoemde firma op als reder van de ca. 400-tons barken „Willem” en „Philadelphia”, alsmede van de twee 30-tons schoenertjes „Tangano” en „Perleute”, waarmede de vaart op China en Singapore werd onderhouden. De schoeners zullen ongetwijfeld wel meer voor de Archipelkustvaart zijn gebruikt. Ook te Surabaia bestond een firma King & Co., die zowel ook op Bali als op Lombok was gevestigd.

Zoals wij reeds hebben verteld was Mads Lange oorspronkelijk ook op Lombok (te Tandjong Karang) werkzaam, vanwaar King hem wist te verdrijven naar Bali. Een in 1836 door zijn gemachtigde K. Boyd gevraagde zeebrief voor de nieuw gebouwde schoener „Maria Frederika” werd door het Bestuur geweigerd, aangezien King niet in Indonesië was gevestigd. De schoener werd toen overgeschreven op naam van Thomas Wilson & Co. in het toenmalige Batavia.

P.C. King deed dus zaken op Lombok, hij beschikte over tal van vaartuigen waarmede hij rijst vervoerde naar verschillende plaatsen in de Archipel, terwijl hij ook steeds betrekkingen onderhield met Singapore en daar vandaan opium en wapens aanbracht. Enig idee van de scheepvaart van Lombok uit die dagen kregen wij door een artikel, voorkomende in „Nautical Magazine” van 1843, van de hand van de commandant van de Engelse oorlogsbrik „Britomail”, die in October 1841 Ampenan bezocht. Hij schreef in genoemd artikel dat in 1840 te Ampenan 25 Engelse schepen rijst hadden geladen, waarvan 1/3 bestemd was voor Australië en de rest voor Mauritius, Singapore en China. Ook inheemse handelsvaartuigen brachten veel rijst naar Singapore, Borneo, Celebes en oostelijker gelegen eilanden. Lombok

voerde jaarlijks 14.000 ton rijst uit, Bali bijna de helft. Ampenan was ook een verzamelpunt van schepen, die wilden provianderen en vracht zoeken. Dit gold vooral voor schepen op weg naar of van Australië en voor Amerikaanse walvisvaarders, waarvan er soms 17 tegelijk binnenlagen.

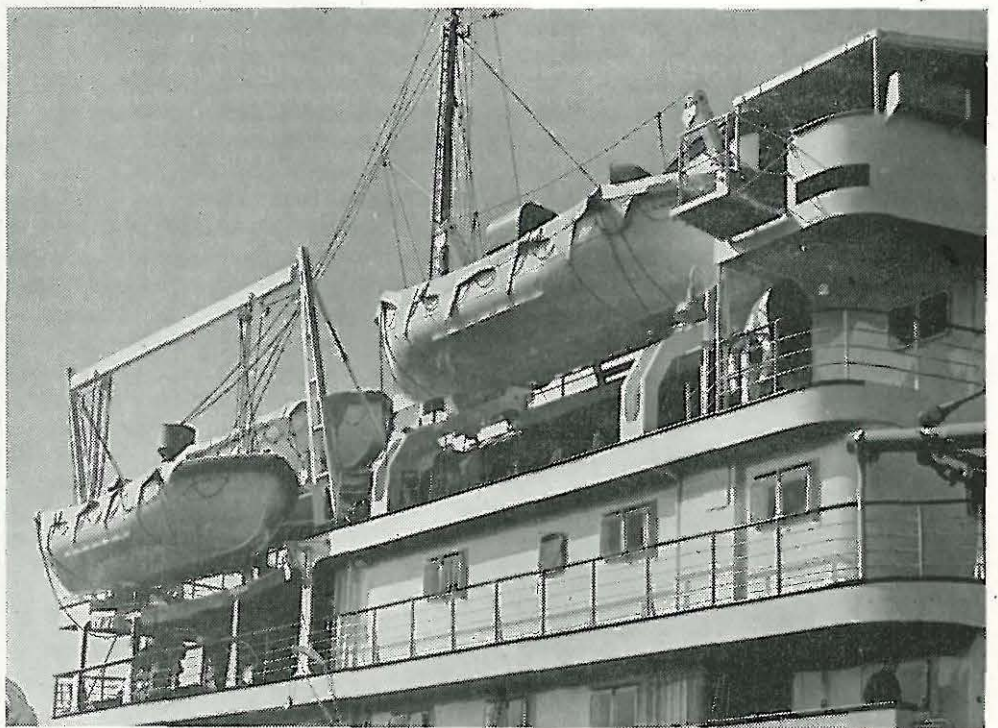
In 1843 ging het N.I. Gouvernement zich speciaal bezighouden met de gang van zaken op Bali en Lombok. De aanleiding daartoe was dat een oud ingeworteld gebruik, bekend onder de naam van tawan karang (kliprecht), op deze eilanden niet langer kon worden geduld. Volgens dat gebruik vielen de vaartuigen, die op de kusten strandden met hun gehele lading, in eigendom toe aan de vorst, aan wie de kust behoorde, terwijl bovendien nog de bemanning aan mishandelingen waren blootgesteld. Zo werd King op Lombok de gemachtigde der Regering en had zitting in een commissie voor het vaststellen van eventuele berglonen.

Op een der reizen met King's schip, de „Jacatra”, kwam zijn assistent Wilson terug met een hoeveelheid steenkolen, die boven Samarinda was gevonden. Beproefd in de smederij van de fabrikant Bayer te Surabaia bleek dat de steenkolen van zeer goede kwaliteit waren. Dit was wel zeer belangrijk, daar alle kolen voor de steeds

meer in toepassing komende stoommachines van Europa uit moesten worden aangevoerd. King zag in deze handel voordeel en besloot zijn jonge assistent George Mackenzie Morgan als agent te Koetei aan te stellen. Het gouvernement kon zich met deze plannen volkomen verenigen, waarbij terecht werd aangenomen dat een dergelijke vestiging in het belang zou zijn voor Oost-Borneo. Nadat nog enkele proefnemingen met de steenkolen waren gedaan, o.a. ook aan boord van Z.M. ss. „Etna”, kreeg King in 1848 een contract voor de levering van voorlopig 700 tot 1000 koyang per jaar, te leveren te Makassar tegen de prijs van f. 42,- per koy. (een koyang steenkolen is 3400 Amsterd. ponden). Ook voor de levering van djattihout, waarop King's agent Walsche te Makassar de aandacht had gevestigd, wist hij een contract met het gouvernement te krijgen.

Zo zien we dus, dat King zijn zaken steeds meer in geordende banen leidde. Zijn brik „Dourga” werd nu onder Nederlandse vlag gebracht. In 1847 voer deze brik nog onder Lombokse vlag, beladen met 1000 pic. rijst van Ampenan naar Banda, alwaar de toegang tot de haven werd geweigerd. Dit bleek later een misverstand te zijn, doch toen was de „Dourga” reeds naar Ambon gezeild, waar zij wel werd toegelaten en de lading kon worden verkocht.

Daar King's handel zich steeds meer op Koetei concentreerde, besloot hij eind 1848 zich van zijn zaken op Lombok te

Nog een detail-foto van het ms. „Schouten”.

ontdoen en zich op Oost-Borneo te vestigen. Het gouvernement had hem, behalve te Makassar, ook leveringsvoorwaarden van steenkolen gevraagd te Ambon, Ternate, Menado en Koe-pang. Hij vestigde zich, wijselijker dan Murray, benedenstrooms van Samarinda. Dat het ook daar niet alles pais en vree was, blijkt wel dat hij met zijn helpers woonde in een op het droge getrokken oud schip, dat in verdedigbare toestand was gebracht om zodoende beter bestand te zijn tegen de aanvallen van zee- en landrovers. Aan de Muara Bajur kwam een gudang, waar de schoeners konden aanleggen. Hout, rottan en bosproducten werden naar Singapore verscheept. Per jaar kwamen er gewoonlijk een 12-tal grote zeilschepen, terwijl Koetei zelf voor de handel op het buitenland nog de beschikking had over een schoener en een 40 zeilprauwen. De Indonesiërs kwamen zelf hun producten bij King brengen tegen inruiling van zout, tabak en krameries. Moeilijkheden waren er echter altijd: dan was er weer een hoofd van de kampong waar de handelaren langs roeiden die als schatting af en toe een willekeurig gedeelte van de lading nam, dan was er weer een districtshoofd die verlangde dat de bevolking de producten aan hem en aan niemand anders zou verkopen. Dat dergelijke voorvallen de ontwikkeling van de handel en de scheepvaart belemmerden laat zich begrijpen. Het schijnt dat King ook meer en meer de waarde van een geregeld bestuur is gaan inzien, hetgeen moge blijken uit zijn regelmatig contact met de ambtenaren. Wederkerig werd hij als goed koopman zeer gewaardeerd, aangezien hij de handel van Koetei wist te bevorderen. Een aanbod van de Sultan in 1848 gedaan om het havenmeesterschap voor f. 600.- te verpachten weigerde hij. Een 25 jaar later, toen zich inmiddels nog enkele handelshuizen te Samarinda hadden gevestigd, zag ook de Sultan wel in hoe hij zijn voordeel kon trekken door met de Westerse handelaren samen te werken. Een verzoek van King om een concessie tot ontginning in 1854, gedaan aan het gouvernement, moest van de hand worden gewezen, daar het K.B. van 24 October 1850 niet toeliet dat ontginning van gronden, die delfstoffen bevatten, door niet-Nederlanders zou worden geëntameerd.

Het laatste wat wij over G.P. King hebben kunnen ontdekken was zijn vestiging te Makassar, tenminste hij stond daar in 1860 genoemd als reder van een 36-tons schoener "Soeroehan". Dit scheepje werd het jaar daarop overgedaan aan J.G. Weyerang, aldaar.

Waarschijnlijk op King's voetsporen, aldus vervolgt Dr. R. Broersma, is enige jaren later aan de Beraoe-rivier een handelsvestiging gekomen van een zekere Lingard, een Brit, die destijds bij zijn Aziatische- en Oosterse mededingers bekend stond als een radja-laut en die nog lang daarna met de naam zeerover werd aangeduid. Hij bezocht verscheidene posten, vaak kleine eilanden, waar hij met de desbetreffende hoofden afspraken had gemaakt over de levering van producten. Hij verkocht deze producten weer elders en deed dan ook geregeld Singapore aan. Wat hij te Singapore weer laadde leverde hij weer op de diverse eilandjes en kleine kustplaatsen. Hij was een te groot avonturier om zich stipt te houden aan de diverse bepalingen omtrent invoer etc.; de grenzen tussen wat wel en niet geoorloofd was trok hij zelf. Een geoeftend zeemanschap stelde hem in staat met zijn schoener (het wrak ervan heeft nog lange tijd in de rivier van Beraoe gelegen) ook bij hoge zeeën de riviermondingen binnen te lopen. En hij bezocht oorden waarheen anderen geen weg wisten. Lingard had zijn schoener bewapend en moest het zo zijn dan opende hij de strijd en maakte met zijn concurrenten korte metten. Hij was allerminst een gauwdief, zijn beginselen van eigen recht hadden veel slechter kunnen zijn; wel-doen was hem niet vreemd. Maar in het gebied zonder bestuursrecht kende hij geen schroom. De omstandigheden mochten hem tot een boekanier hebben gemaakt, toen het Nederlandse Bestuur ook in Beraoe zich meer liet gelden werd Lingard al spoedig een ordelijk zakenman, die, een dagje ouder geworden, zijn familieleden in zijn zaken inwijdde. Weliswaar wordt hij in het koloniale verslag van 1875 niet bij name genoemd als een Engelsman, die al jaren te Goenoeng Taboer met eigen vaartuigen, vooral met Singapore, handel dreef. De bekende schrijver Joseph Conrad maakte Lingard de held van zijn roman: „The Rescue”. Hij noemt daarin zijn brik (dus geen schoener; Lingard's schepen hebben wij niet in de register aangetroffen — Kn.) „Lightning” van 314 ton. „That Tom Lingard cared for nothing on earth but for his brig — and in his thoughts he would smilingly correct the statement by adding that he cared for nothing living by the brig”. Als zijn romanheld voor een moeilijke beslissing komt te staan, zegt de schrijver:

„Lingard unconscious of everything and everybody, contemplated the sea. He had grown on it, he had lived with it, it had enticed him away from home, on it his thoughts had expanded and

his hand had found work to do. It had suggested endeavour, it had made him owner and commander of the finest brig afloat; it had lulled him into a believe in himself in his strength in his luck.....”

Joseph Conrad, Engelse schrijver van Poolse origine, heeft vele romans zich afspelende op de zee of met betrekking tot de zeevaart, geschreven. Hij werd in 1857 geboren en heeft ongeveer 20 jaren lang alle zeeën bevaren, meest op Engelse schepen. Zijn romans zijn meestal gebaseerd op historische voorvallen ter zee. Zo is zijn „Lord Jim” ontstaan, uit de geschiedenis met de „Jeddah” (in Conrad's roman de „Patna” genoemd). De „Jeddah”, een stoomschip van 600 ton en thuishorende te Singapore, vertrok in 1880 van deze plaats met aan boord een 950-tal Mekka-gangers. Bij Kaap Guardafui werd het schip in zinkende toestand door de bemanning verlaten en de passagiers werden aan hun lot overgelaten. De bemanning werd door de „Scindia” opgepikt en naar Aden gebracht, alwaar even later de „Jeddah” door de Blue Funnel „Antenor” werd binnengesleept. Hierover is destijds begrijpelijkerwijs zeer veel te doen geweest. Captain Clark van de „Jeddah” zag zijn certificaat voor 3 jaar ingetrokken.

In 1887 voer Joseph Conrad, na te Semarang in een hospitaal te hebben gelegen, als stuurman op de „Vidar”, een stoomscheepje van 315 ton dat eigendom was van een Arabier. Uit die tijd dateert, behalve de reeds genoemde roman „The Rescue”, „An Outcast of the Island”, in welke laatste roman Lingard ook een rol speelt. Lingard leefde toen nog (in een reisrapport van 1892 staat Mr. James Lingard vermeld als handelaar in bosproducten), zodat het zeer wel mogelijk is dat Conrad verschillende avonturen van hemzelf heeft vernomen. Of hij echter deze romans nog heeft gelezen, valt te betwijfelen, daar deze pas in 1918 zijn verschenen.

(wordt vervolgd)

van onze afdeling personele zaken

De volgende mutaties vonden bij onze maatschappij plaats.

AANGEKOMEN.

Per vliegtuig:

P. J. Heesterman	hfd. empl.	20/10	ex EV (naar afd. Claims/HK)
J. Ferkranus	empl.	20/10	ex EV (naar ag. Singapore)
M. Dinkelmann	hfd. empl.	23/10	ex EV (naar afd. Passage/HK)
R. L. Raak	hfd. wtk.	23/10	ex RV
G. H. den Hoed	gezagv.	26/10	ex RV (van Australië)
A. J. J. de Feijter	gezagv.	29/10	ex RV
W. Vader Dzn.	gezagv.	30/10	ex RV
E. Nauta	3de wtk.	30/10	ex RV
N. Bartels	2de wtk.	1/11	ex RV
R. E. J. van Dijk	2de stm.	1/11	ex RV/SV
J. B. G. Bakker	2de wtk.	4/11	ex RV
W. B. van Ginneken	hfd. empl.	6/11	ex EV (naar ag. Singapore)
J. van Zanen	gezagv.	6/11	ex RV
J. H. Woldringh	hfd. wtk.	10/11	ex RV
C. Looijzen	hfd. wtk.	10/11	ex RV
O. W. Brauer	hfd. wtk.	15/11	ex RV

Per ms. „Willem Ruys“ ddo. 6/11:

Mr. G. van Voorthuizen	hfd. empl.	ex EV (naar afd. Secretarie/HK)
Drs. P. H. L. J. K. van den Kerkhoff en gezin	hfd. empl.	ex EV (naar afd. Secretarie/HK)

Mevr. M. Heesterman-Smalhout en kinderen	gez. hfd. empl.	
Mevr. E.L. de Lathouder-Hoedt en kinderen	gez. hfd. empl.	
Mevr. E.C.M. Berkholst-Herbschleb en kind	gezin empl.	
Mevr. J. Cuperus-Tiboel en kinderen	gezin empl.	
R. H. Damwijk en echtg.	3de wtk.	ex RV

Per ms. „Oranje“ ddo. 26/11:

Mr. D.F. de Koe en gezin	directeur	ex EV
P. Slingerland en echtg.	hfd. empl.	ex EV (naar Werkpl./Tg.-Priok)
E.J.B. Wahr en gezin	hfd. empl.	ex EV (naar ag. Padang)
Mevr. J.W. van Scheyen-van der Kuil en kind	gez. hfd. empl.	
Mevr. W.F. Wilms-Leusink	echtg. empl.	
Mevr. G.M. Pronk-Strijland en kind	gez. 1e stm.	
Mevr. J.P. de Quack-Volkers	echtg. 2de stm.	

Per ms. „Indrapoera“ ddo. 4/12:

E. F. Jüch	empl.	ex EV (naar afd. CM/HK)
C. v.d. Wetering	empl.	ex EV (naar Werkpl./Tg.-Priok)
J. Smet	empl.	ex EV
K. Metz en gezin	hfd. empl.	ex EV (naar Surveydienst/Tg.-Priok)
C. Ph. Kneefel en gezin	empl.	ex EV/ZV (naar afd. Claims/HK)

VERTROKKEN.

Per vliegtuig:

M. L. de Wit	empl.	20/10	VGW (ex Surveydienst/Tg.-Priok)
H. F. Kalangie	3de wtk.	3/11	RV (verlof h.t.l.)
W. F. H. Hendriks	3de stm.	3/11	RV/SV
D. van Santen	gezagv.	5/11	RV
L. Timp	hfd. wtk.	5/11	ZV
J. Ozinga	3de stm.	10/11	RV/SV
J. M. Vrolijk	3de wtk.	10/11	RV/SV
N. J. Persijn	3de wtk.	10/11	RV/SV
J. Dikstaal	hfd. wtk.	11/11	RV
H. K. Kruk	3de stm.	14/11	RV/SV
C. Tjebbes	1e stm.	17/11	RV
A. E. B. Triebels	3de stm.	17/11	RV/SV
D. E. Heere	3de stm.	17/11	RV/SV

H. J. G. Sikkes	gezagv.	19/11	RV
W. Vader Mzn.	gezagv.	19/11	RV
W. J. Florie	3de stm.	24/11	RV/SV
C. de Beer	3de stm.	24/11	RV/SV

Per ss. „Nieuw Holland“ ddo. 18/10 naar S'pore en Australië:

G. J. Kuit	2de wtk.	ontslag op verzoek
------------	----------	--------------------

Per ms. „Tjiwangi“ ddo. 19/10 naar Australië:

J. A. Deunk	empl.	EV (ex ag. Tg. Priok)
-------------	-------	-----------------------

Per ms. „Johan van Oldenbarnevelt“ ddo. 5/11:

J. W. van West en gezin	empl.	ZV (ex ag. Makassar)
B. Root en echtg.	2de wtk.	RV/SV
M. A. Saleminck en echtg.	2de wtk.	ontslag op verzoek

Per ms. „Straat Banka“ ddo. 7/11 naar Australië:

G. Hilverda	gezagv.	RV/VP
-------------	---------	-------

Per ms. „Willem Ruys“ ddo. 12/11:

Th. H. van Waart	adj. chef	EV (ex afd. Doorvoer/HK)
K. O. Ruygrok	adj. chef	EV/OP (ex afd. Passage/HK)
B. D. van der Laag	gezagv.	RV/OP
W. A. van Alebeek	gezagv.	RV/OP
J.G.L. Heyneman	hfd. wtk.	RV
N.H. Schepman en gezin	1e stm.	RV
F. de Koning en gezin	1e stm.	RV/SV

Mevr. C.E.J. Pameyer en kinderen	gez. 1e stm.	
J. Balje	2de wtk.	RV/VP

Per ms. „Mataram“ ddo. 8/11:

L. Roggeveen en gezin	hfd. empl.	EV/OP (ex Techn. Dienst/HK)
-----------------------	------------	-----------------------------

Per ms. „Oranje“ ddo. 3/12:

N. de Groot	gezagv.	OP
A. J. Gorissen en gezin	hfd. wtk.	RV/OP
J. Ph. Muller	hfd. wtk.	RV/VP
H.M. Freeze en echtg.	hfd. wtk.	RV/OP
J. W. Brand en echtg.	chef v. dienst	EV (ex ag. Singapore)
C.J. van Hartrop en gezin	hfd. empl.	EV (ex ag. Tg. Priok)
S. Doyer en gezin	hfd. empl.	EV (ex afd. VRV/HK)
D. Theys en gezin	empl.	EV (ex afd. CM/HK)
C.D. van Ginkel en gezin	empl.	EV (ex afd. CM/HK)
Mej. A. E. Smets	verpl.	VGW (ex Med. dienst/Petamburan)

Per ms. „Tjibantjer“ ddo. 4/12 (naar Australië):

J.B. Stokker en echtg.	gezagv.	RV/OP
------------------------	---------	-------

NIEUW AANGENOMEN:

W. G. van den Hoed	kv. 2de wtk.	ddo. 18/10	per vliegtuig aangekomen
F. Scheen	kv. 3de wtk.	ddo. 20/10	per „ aangekomen
J. Zeijlemaker	4de stm.	ddo. 25/10	per „ aangekomen
A. M. Haurissa	4de stm.	ddo. 1/11	per „ aangekomen
L. v.d. Boon	4de stm.	ddo. 6/11	per ms. „Willem Ruys“ aangekomen

MUTATIES:

F.W. van Menxel	loc. empl.	19/10	van afd. CM/HK naar SMP/Berouw
F. J. Muller	empl.	20/10	van ag. Makassar naar ag. Donggala (tijd.)
J. B. K. Slebe	hfd. empl.	23/10	van Surveydienst/Tg.-Priok naar ag. Singapore/TD)
J. M. Sobels	hfd. empl.	25/10	van ag. Makassar naar ND/HK
F.H. van der Roest	empl.	28/10	van ag. Bandjermasin naar ag. Padang
Mr. L. ter Braake	chef v. dienst	31/10	van ag. Medan naar ag. Singapore
E. H. Davis	loc. empl.	1/11	ontslag op verzoek (ex ag. Tg. Priok)
Mej. Lie Lhee Tien	loc. empl.	1/11	ontslag op verzoek (ex Med. dienst/Petamburan)
J. Grin	empl.	6/11	van ag. Singkawang naar ag. Tg. Priok

Scheepsorders uit Brazilië

Reikhalzend ziet men in Rio de Janeiro uit naar de aankomst van de eerste twee veerboten van de zes, die op vier verschillende Nederlandse werfven in aanbouw zijn en die elk 600 passagiers kunnen vervoeren.

De twee motorvaartuigen, waarvan de bouw nu op werfven in Spaarndam en Alphen aan de Rijn voltooid is, zullen naar Rio worden overgebracht. Men overweegt ook een aantal van deze boten door een Nederlandse transport-rederij te laten „uitbrengen”.

Brazilië heeft intussen een contract gesloten voor de bouw van 10 kust-wachtschepen voor de Atlantische Wateren. Een grote werf in Kinderlijk heeft de plannen gemaakt en de blauw-drukken aan de overige leveranciers doorgegeven.

De slechtste manier om uzelf te verontschuldigen is de schuld aan de tijd te geven.

De voormalige leslokalen voor de koopvaardij-officiëren, gelegen boven de polikliniek in het Logeergebouw, zijn onlangs verbouwd tot een keurig ingericht verblijf voor de onderofficiëren van onze maatschappij.

Op Zaterdag 30 October jl. werd deze woonruimte, bestaande uit een 4-tal grote, lichte zalen, officieel in gebruik genomen. Bij die gelegenheid sprak de Chef der Afd. Personele Zaken, Mr. W. L. Bessem, enkele woorden en memoreerde o.a. dat thans bij de ingebruikname van deze ruimten ongetwijfeld in een lang gevoelde behoefte is voorzien en de KPM-onderofficiëren nu de beschikking kregen over een 18-tal keurige 2-persoonskamers, alsmede een zaal ingericht tot was- en toiletgelegenheid.

Een der oudste hofmeesters van onze maatschappij, de heer Ch. Maenkom, beantwoordde de toespraak van de heer Bessem en merkte o.m. op dat dit nieuwe home voor de onderofficiëren zeker aan alle daaraan gestelde verwachtingen zou voldoen.

Bij deze officiële ingebruikname was mede aanwezig de Chef Nautische Dienst van onze maatschappij, de heer O. H. Ritsema, terwijl ook de Algemeen Voorzitter van de SPSP, de heer J. R. Jans, van zijn belangstelling bleek gaf. Een dertigtal onderofficiëren waren bij deze opening aanwezig, terwijl na afloop van het officiële gedeelte door alle aanwezigen, een rondgang door de woontrekken werd gemaakt, na afloop waarvan men zich een koele drank goed liet smaken.

Bovenstaande foto werd gemaakt tijdens het openingswoord van Mr. W. L. Bessem (3de van links); geheel links de heer R. P. Disse, hoofdemployé van de Afd. Personele Zaken.

(foto's studio Tong & Tim)

Het agentschapskantoor te Singapore, vroeger het hoogste gebouw aan de Finlayson Green, heeft een grote „broer” gekregen. Geheel rechts het gebouw waarin ons agentschap is gevestigd.

(foto: J. J. Mulder — Chef CD)

Gezagvoerder A. Witteveen achter de nieuwe radar welke onlangs is geplaatst aan boord van het ms. „Van Riemsdijk”.

(foto: J. J. Mulder — Chef CD)

SNEEUW bedekte alomme 't wijde vlakke Vlaamse land. Een dik wit tapijt lag gespreid over het stille dorpspleintje. Bij tussenpozen, wanneer de felle wind de voorbij de zon zeilende wolkenstoeten uiteenjoeg, gleden haar stralen plotseling over de besneeuwde daken, botsten tegen de verweerde oude toren en werden gevangen in de ruitjes der rond 't kerkje wegschuilende huizekens.

BARTELS, de meester schrijnwerker, en z'n gezelschap Jef de Coster, beiden aandachtig gebogen over hun werkstuk op de werkbank dicht bij de vensters, werden omhuld door de schuin binnenvallende lichtbanen. Op de blanke steekbeitels kaatsten de zonnestralen welke dan als snelwiekende vogels doordrongen tot in de schemerdonkere hoeken van het vertrek, waar zij grillige lichtvlekken wierpen op een aantal, zich schijmachting aftekenende, wezens in vreemd verstarde houdingen. Die gestalten daar langs de wanden, een groep haast levensgrote beelden, vormden de trots en vreugde van de meester schrijnwerker en waren bestemd voor de nieuwe Kerststal in 't dorpskerkje. Gebeiteld en gesneden uit goed duurzaam hout stonden of knielden zij daar, wachtend op de laatste nog ontbrekende figuren die onder de vaardige handen der ijverig voortwerkende mannen ontstonden uit de zware houtblokken.

GELUID van rinkelende bellen en gedempte hoofdschlagen deden meester Bartels het hoofd opheffen. Terwijl hij de arreslee, die buiten over het pleintje haast geruisloos voortgleed, nastaarde, streelden zijn handen liefkozend de uitgebeitelde vormen van het zo goed als voltooide werkstuk. Het fijne kopje dat z'n tastende vingers beroerden, riep hem echter weer spoedig tot het werk terug. Met welgevallen zag hij er op neer. In dit bevallige beeldje vooral had hij getracht al zijn vreugde en dankbaarheid tot uitdrukking te brengen die hij gevoelde toen z'n vurig afgesmeekte wens vervuld werd. Het goddelijk Kindeke dat daar met verlangend uitgespreide armpjes voor hem lag was het evenbeeld geworden van zijn eigen kleine jongen die hem nu, Godlof, weer kraaiend en spartelend van levenslust kon toelachen.

In de ramspoedige zomer van 't jaar dat nu bijna ten einde liep had een vreemde kinderziekte het dorpje beslopen, en toen eindelijk de gevaarlijke epidemie luwde waren er vele nieuwe zerkjes bijgekomen op het kerkhofje achter de kerk. Ook de gezinnen van de meester en zijn knecht bleven niet gespaard. Maar o hoe vreemd en onnaspeurlijk is dikwijls 's mensen lot, want op de dag waarop Jef de Coster met brandende ogen eigenhandig het doodkistje getimmerd had waarin hij en z'n ontroostbare vrouw hun enig kind, hun dochttertje van nauwelijks 'n half jaar, voor altijd ter ruste

legden, weken de slopende koorts die het jongste der vier kinderen van meester Bartels bijna van hem weggenomen hadden. Dit kind genas daarna voorspoedig. Zo nam God weer tot zich wat Hij het ene gezin na vele jaren van kinderloosheid had willen schenken en liet aan de andere familie hun rijke kinderzegen.

HET valt dikwijls zo moeilijk Gods ondoorgrondelijke besluiten te aanvaarden en onnoemlijk veel leed dat er in de wereld is, lijkt vaak zo zinloos en wreed voor het arme gekwelde mensenhart. Daarom is het ook wel te begrijpen dat de zwaar beproefde knecht niet de vreugde van zijn patroon kon delen toen die, in een opwelling van dankbaarheid om het behoud van zijn zoontje, besloot de reeds lang gekoesterde wens van de pastoor te vervullen. „Awel menier pestoor,” had Bartels hem beloofd, „ik 'k zal vur d'n Kerststal in 't kerk zo'n schoen beeldeke's maaken gelak da gaè nog nooit giën gezien hêt.” Weken lang werkten meester en gezelschap er aan. Maar de vroeger zo plezante Jef was stil en in zichzelf gekeerd geworden, deed zwijgend zijn werk en naarmate het feest van de „blijde geboorte” naderde, versomberde hij meer en meer. Was er na 't verlies van z'n kind, eerst alleen maar droefheid in zijn hart geweest, langzaam groeide er verbittering in hem. Waarom moest juist hem het dierbaarste wat hij bezat ontnomen worden, terwijl anderen mochten behouden wat zij toch reeds overvloedig bezaten? Dag en nacht werd hij door die gedachten gekweld. Telkens weer de lange werkdag zag hij 't wasbleke gezichtje van 't dode kindje voor zich, nooit zou het hem nog kunnen toelachen en zijn smart groef steeds dieper in de toegebrachte wonde. De meester schrijnwerker trachtte vaak de gekwelde man op te beuren, maar deze bleef wrokkig en ontoegankelijk voor de troostende woorden.

ZO ging het nu al weken lang. De laatste dagen echter, telkens wanneer De Coster zijn patroon ingespannen bezig zag aan dat lieflijk kinderfiguurtje werd zijn leed ondraaglijk. Zijn smart en verbittering sloegen om in haat tegen dit lachende Jezuke. Haat tegen God die hem z'n kleine lieveling ontnomen had. Verbeten sneed en kerfde hij dan aan 't beeld van de herder op de werkbank. Onder z'n driftig jachtende handen kregen al die opgekropte gevoelens uitdrukking in het taaie hout. Hard en gesloten maakte hij de trekken van 't gezicht, de neergetrokken mondhoeken en smalle lippen getuigden van bitterheid, de ogen diep weggezonden in hun kassen, de scherpe neus en uitspringende juk-

Het Kerst

door Hela

beenderen in 't magere gelaat droegen overduidelijk sporen van het lijden dat in hem zelf was. Op de gekromde rug legde hij zijn eigen ondraaglijke last en de schalmei, het enige teken van vrolijkheid aan de gestalte, ging haast geheel verscholen onder de armelijke mantel.

VERWONDERD had meester Bartels later dit beeld peinzend bekeken en pas na lange aarzeling kon hij besluiten het bij de andere te voegen. Ook de dorpsschilder die daarna de voltooidde Kerstgroep kwam schilderen wist niet beter te doen dan voor de arme herder zijn somberste kleuren te kiezen, zodat die met z'n vaal triestig gezicht en grauwe mantel de verpersoonlijking leek van de ellende welke z'n schepper in zich omdroeg.

En eindelijk kwam dan de nacht waarop de zingende beiaards van gans Vlaanderen de blijde hoodschap over 't land uitjubelden. „Heden is ons een Kindeke geboren! Halleluja! Halleluja!” Over de donkere wegen haastten de dorpelingen zich naar hun kerkje. Vol eerbiedige bewondering bezagen zij er de schone beelden in de Kerststal, en het wonder van de heilige Kerstnacht deed de harten

van die eenvoudige mensen uitgaan naar het reine Wezentje in de kribbe dat hen toelachte met een alles begrijpend en vergevend lachje. Ter weerszijden van 't goddelijk Kindeke knielden Jozef en Maria omringd door de opgetogen her-

ders en hun schapen, terwijl achter in de stal de os en 't ezeltje met goedig geheven kop loom en tevreden toekeken.

DE gehele Kerstdag door was het daar bij de Kerststal een komen en gaan van de gelovigen. Zo iets moois hadden zij van hun leven nog niet gezien, ledereen op 't dorp was er vol van. Wanneer zij thuis kwamen werd er nog druk over gepraat. „Ik 'k was van gedacht dat 'et sjuust levende mensen waoren,” zei men hoofdschuddend en de schrijnwerker kreeg alle eer van zijn werk. Maar als, vanwege het feest, later op de dag de dampende schotels rijstepap en de geurige vlaaien binnengedragen werden en ieder naar z'n goesting ervan gegeten had, schaarden zij zich rond het hoog opblaaiende houtvuur om de oude Kerstliedekens te zingen en te luisteren naar de wondere vertelsels die elk jaar weer opnieuw met Kerstmis verteld werden. Door het geheimzinnige duister van de vroeg ingevallen avond, wierpen de vlammen hun flakkerend schijnsel tegen de zwarte balken van de lage zoldering en toverden grillige schaduwen op de muren. In de verwachtingsvolle stilte die rond de haard hing, hoorde men 't ge-

dempte geluid van de beesten in hun stal. Een der mannen boog zich dan naar het vuur, ontstak met een gloeiende houtspaander zijn vers gevulde pijp en bedachtzaam z'n woorden kiezend verhaalde hij de vreemde gebeurtenis die hem eens lang geleden overkomen was. Op klokslag twaalf in de heilige Kerstnacht toen hij zich in de stal, op de hoeve van z'n vader, verscholen had, hoorde hij hoe plotseling de koeien met menselijke stem tot elkaar waren gaan spreken. „Schoèn vlaams klap'n ze zulle, zo-waar as datte ik 'k hier zit,” verzekerde hij nadrukkelijk, „allienig os Charlot dieë os vaoder uut de Waole péie meegebrocht ha, dee nikske nie as parlée fransee.” Geen der verbaasde toehoorders twijfelde aan de waarheid van z'n woorden. Maar ach, wat wisten die simpele zielen eigenlijk van het nog veel groter wonder dat er in hun eigen kerkje plaats vond? Wie van hen kon vermoeden hoe er in 't verlaten spaarzaam verlichte kerkje, nadat het door de koster gesloten was, als bij toverslag de levenloze beelden in de Kerststal tot leven kwamen? Zulke wonderen gebeuren natuurlijk in andere landen maar héel zelden, doch ons goeie Vlaanderlandje heeft bij Onze Lieve Heer wat dat betreft altijd 'n streepje voor gehad. U denkt toch zeker niet dat al die bee-wegen naar onze vele zoete wonderdadige Lieve Vrouwkes om niet gehouden worden?

LATEN wij echter niet verder van ons verhaal af dwalen juist wanneer het wonderbaarlijkste deel ervan 'n aanvang neemt en terugkeren bij de Kerststal die nu haadde in een helder stralend licht.

Maria had het Kindeke op schoot genomen, beschermend hield zij haar mantel er omheen geslagen. Liefkozend wond zij Jezukes fijne blonde haartjes rond haar vingers, net zolang totdat die in vrolijke speelse krulletjes om 't kleine hoofdje lagen. Intussen schudde Sint Jozef bezorgd het plat gelegen stro in de kribbe op tot 'n luchtig bedje. De herders durfden van eerbied en verlegenheid haast niet te spreken. Maar Maria riep hen dichterbij en als een gelukkig jong moedertje toonde zij haar Kindje. Een oude herder boog moeizaam de stramme knieën en kustte eerbiedig de kleine tere voetjes. Als hij zich weer steunend op z'n stok wilde oprichten grepen de tastende kinderhandjes in zijn lange grijze baard. Vertederd liet de oude er in woelen. Allen lachten om de kirrende geluidjes die het Kindje maakte en temidden van al die vrolijkheid huppelde er een schuchter wijsje uit de schalmei van de jongste herder. De heldere toontjes dansten rond de kribbe en werkten zó aanstekelijk op de anderen, dat zij niet konden nalaten ook hun fluiten aan de lippen te zetten. En zó mooi klonk de muziek dat zelfs de os met dromerige vochtige ogen toeluisterde, terwijl 't ezeltje zich liet verleiden om de baspartij te balken. Eén was er echter die geen deel had aan die blijheid. In het hart van die ene herder, waarop de vloek rustte van Jef de Costers verbittering, heerste geen vreugde. Hij drong zich

geschenk

in Grobben

niet tot zijn makkers die het heilige Kind omringden en voelde geen behoefte om die kleine handjes en voetjes te kussen zoals de andere deden. In plaats daarvan was er een vreemde drang in hem om weg te vluchten, weg van de kribbe, weg van de vrolijkheid in de Kerststal. Sombor leunde hij tegen 'n paal die het dak schraagde, niemand sloeg acht op hem. Zijn schichtige blikken dwaalden onrustig door de schemerachtige kerk, naar de donkere ruimte onder het oksaal waar hij de kerkdeur wist. Plotseling had hij zijn besluit genomen. Behoedzaam omziend sloop hij onhoorbaar uit de stal. Voortgaande in de schaduw langs de wanden der kerk bemerkte hij de uitgang. Hier stond hij een ogenblik stil, boven 't geluid van de muziek die nog zacht tot hem doordrong, hoorde hij het heftige bonzen van zijn eigen hart. Men had blijkbaar zijn vlucht niet ontdekt.

VOORZICHTIG schoof hij nu de grendel van de deur, trok die open, slipte naar buiten en liet haar weer geruisloos achter zich dichtvallen. Als hij uit het portaal trad en de stenen trappen voor de kerk afdaalde, beet een ijskoude wind hem in 't gezicht. Huiverend sloeg hij de dunne mantel om zich heen. Besluiteloos keek hij over 't verlaten besneeuwde pleintje. Hier en daar scheen er licht door de hartvormige openingen van de toegeslagen luiken der huisjes. Boven hem koepelde groots en oneindig de donkere hemel, waarin koud en ongenaakbaar ontelbare sterren schitterden. Aarzelend, soms struikelend door de gladheid van de vastgetreden sneeuw, liep de herder verder. Waarheen? Hij wist het zelf niet. Een onverklaarbare drang had hem uit 't kerkje gevoerd alsof er buiten iets of iemand op hem wachtte. Doch nu hij hier verkleumd, doelloos voortsjokte langs de gesloten huizen en door de donkere verlaten straatjes zonder 'n menselijk wezen te ontmoeten, werd hij zo overstelpt door

zijn eenzaamheid, dat hij weer terug verlangde naar 't licht en de warmte van de Kerststal. Waarom zou hij verder bijven dwalen, dacht hij bitter, wanneer er niemand was waar hij troost kon vinden voor de vreemde smarten welke hem inwendig verscheurden en verbitterden? Smarten veroorzaakt door gevoelens die hij niet onder woorden kon brengen maar die zijn geest opzweepten tot hete onlust. Zijn lichaam verlangde naar rust en warmte die misschien in een der huisjes waar hij langs ging te vinden zou zijn, maar telkens als hij de vuist ophief om aan te kloppen, zonk hij weer machteloos neer en de stem in z'n binnenste joeg hem opnieuw voort.

HIJ was nu tot aan de rand van het dorp gekomen, waar de weg afboog naar de grote heirbaan. Aan weerszijden daarvan staken de bomen hun kale wit bevroren takken in een wanhopig gebaar naar de duistere hemel. Rechts van de weg lagen, doods en somber, de verlaten overblijfselen van een afgebrande hoeve, sneeuw bedekte de puinhoop. Op 'n kleine afstand daarvan stond nog een bouwvallige stal welke door de brand gespaard gebleven was. Onder 't flauwe lichtschijnsel der sterren tekende zich inktzwart het gat af waar eertijds de deur geweest moest zijn en een gedeeltelijk ingezakt dak bedekte het bouwsel. Uitgeput van vermoeidheid en koude strompelde de herder er heen, hij voelde zich niet in staat om nog lang te blijven rondzwerven en daar zou hij ten minste beschut zijn tegen de ijzige wind. In een hoek van 't donkere hok liet hij zich hijgend langs de muur op de grond zakken. Roerloos, met gesloten ogen bleef hij een tijdlang zitten luisteren naar de hevige windvlagen die om de gescheurde muren gierden. Een zware loomheid beving hem, maar juist toen hij op het punt stond in slaap weg te zinken werd hij opgeschrikt door een vreemd geluid in zijn nabijheid. Angstig met wijd geopende ogen trachtte hij het duister rond hem te doorboren. Hij zag echter niets, maar weer opnieuw weerklonk 't gesmoorde geschrei als van 'n heel jong kind. De herder richtte zich nu op en voorzichtig kroop hij naar de tegenover liggende hoek. Even later raakte zijn hand een zacht aanvoelend voorwerp waar klagende kreetjes uit opstegen. In een oogwenk stond hij ermee in de deuropening, het geschrei hield nu plotseling op, maar als de verbaasde herder een gedeelte van de lappenbundel in z'n armen opensloeg, onderscheidde hij vaag 't betraande gezichtje van een heel jong kindje. Hulpeloos staarde de man naar 't wichtje, niet wetend wat te doen. Allerlei gedachten schoten in wilde warreling door zijn hoofd. „Hoe kwam dit kind hier, wie had het daar neergelegd? Waren er misschien vóór hem rondtrekkende zwerfers in deze stal geweest die 't met opzet achtergelaten hadden? Maar waarom moest juist hij het vinden, hij die daarstraks weggevluht was van het andere

Kind in de Kerststal?" Maar bijna gelijktijdig met deze gedachte bemerkte hij verwonderd dat er in zijn hart een grote kalmte gekomen was. Zijn smartgevoelens hadden plaats gemaakt voor vreugde, alsof iets kostbaars dat hij verloren had hem plotseling weer teruggegeven werd. Gehoorzaamend aan een dwingende stem in z'n binnenste ging hij met grote stappen haastig in de richting van de huisjes die aan het begin der dorpsstraat uit 't donker voor hem opdoemden. Zorgvuldig hield hij 't kind tegen de borst geklemd om het tegen de koude te beschermen. Na aangeklopt te hebben op de deur van 't eerste huisje waar hij aankwam, lichtte hij zonder aarzeling de klink en trad binnen. Een boven de tafel opgehangen petroleumlamp verspreidde in 't vertrek een rossig schijnsel. Verwonderd over dit nog zo late bezoek waren de man en de vrouw die voor het haardvuur zaten langzaam opgerezen. Terwijl de vrouw, die geweend moest hebben, haastig met een hand langs haar ogen wreef, deed de lange magere man enkele passen in de richting van de herder die na zijn zacht uitgesproken groet zwijgend met het kind in de armen was blijven stilstaan. „Awel, wie zij'de gâ," gromde hij wantrouwend, „waoroem koemde gâ nog zoe laat ien d'n aovend aonkl.....," die woorden bestierven de man op de lippen, stokstijf bleef hij staan en op zijn gelaat kwam een trek van ongelovige verbazing. Ook de herder werd aangegrepen door een onverklaarbare ontroering, hij had het gevoel alsof er een geheimzinnige verwantschap bestond tussen hem en de vreemd starende man. Hij wilde beginnen te spreken, maar de ander sprong plotseling naar voren, greep hem bij de schouder en trok hem in de lichtkring rond de tafel. De angstige herder echter zonder goed te weten wat hij deed rukte zich los en duwde de man het ingebundelde kind in de armen.

VOOR deze nog van z'n verbazing bekomen was rende hij langs hem heen de duistere dorpsstraat in. Instinctmatig, voortgedreven door zijn vrees vond de herder de weg terug naar de kerk. Wankelend, ondanks de koude zwetend over zijn gehele lichaam, opende hij de deur, zich nauwelijks tijd gunnend haar weer te sluiten ijldde hij naar de lichtende Kerststal. Als de herders hem zagen naderen hielden zij verwonderd op met zingen en spelen, maar hij sloeg geen acht op hen. Met de handen voor het gezicht geslagen viel hij neer aan de voeten van Maria en haar goddelijke Kindeke, en snikkend bekende hij alles wat hem overkomen was. Wanneer hij gedaan had, streek Maria troostend over z'n gebogen hoofd. Met zachte stem vertelde zij hem de oorzaak van zijn vreemde gemoedskwellingen, en hoe de Almachtige God hem uitverkoren had tot 't werktuig voor Zijn oneindige goedheid. Daarop nam zij zijn handen van z'n gelaat weg en echt moederlijk wiste zij hem met 'n tip van haar mantel de tranen uit z'n ogen. De ontroerende herder voelde

dan de kleine handjes van 't Kindje over z'n ingevallen wangen glijden en op dat ogenblik veranderde het eerst zo sombere smartelijke gelaat volkomen. Alle bitterheid vloede er uit weg en maakte plaats voor 'n gelukkig blij lachje.....

ALS de volgende morgen de koster, nog geuwend en slaapdrongen, zich vanuit de Sacristie komende naar de klokketoren begaf, was er niets in het kerkje dat hem kon doen vermoeden van wat er daar voor wonderbaarlijks gebeurd was. Er straalde geen licht meer uit de Kerststal, onbeweeglijk stonden de beelden weer op hun oude plaatsjes en staarden star voor zich uit. De koster aan 't klokketouw hangend riep met de zware stemmen die uit de toren over het dorpje galmden, de mensen wakker. Maar nog waren de laatste klanken niet verstorven of er werd al op de kerkdeur gebonsd, de kerkdienaar haastte zich naar de deur, nieuwsgierig wie deze vroege bezoeker wel kon zijn. Nauwelijks had hij haar ontgrendeld of zij vloog al open en 'n opgewonden man liep met grote schreden zo snel als de heilige plaats het toeliet door het gebouw recht naar de Kerststal. De onthutste koster herkende in hem lange Jef, de schrijnwerker-knecht van meester Bartels. Deze was nu bij de beeldengroep aangekomen, zijn blik vloog over de gestalten der herders en hechte zich als gebiologeerd aan een van hen vast. Het kan niet zijn dacht hij verbijsterd, maar dat beeld hetwelk hij zelf gemaakt had droeg dezelfde trekken als de man die op zo geheimzinnige wijze die vorige avond zijn gestorven kindje levend en gezond als een hemels Kerstgeschenk in z'n woning teruggebracht had. Hij ging op de herder toe, betastte hem van alle kanten, maar het houten beeld bleef echter stil en stom. Doch dan viel zijn blik op de voeten van de gestalte en z'n ogen puilden haast uit hun kassen. Aan de houten klompschoenen kleefde een smeltend sneeuwrandje.

(uit: „Philips Koerier")

Het Kerstdiner

door

A. E. Janssen - Wins

Zij waren pas getrouwd. Juist drie volle weken zaten zij in hun eigen home en waren trots op hun intérieur. Hier stond een gezellige schemerlamp, daar hing een fleurig schilderij en een paar diepe fauteuils met zachte kussens waren niet vergeten.

Het was avond. Zij zaten bij de haard hun plannen te bespreken voor de komende Kerstmis. „Zou tante Lize nu niet eindelijk eens met haar huwelijkscadeau komen?” sprak Hanneke. „'n Geschenk in enveloppe, wat klinkt dat,” prevelde ze. „Wie weet,” antwoordde Frits, „maar je kent tante's voorwaarden. Suikertantes hebben van die zonderlinge ideeën.” „Inderdaad,” zuchtte Hanneke, en tante's woorden kwamen haar weer in de gedachten: „Hanneke, ik heb nog steeds je huwelijkscadeau niet gegeven, kind, maar mijn idee is, dat al mijn nichten en neven moeten tonen, dat zij het ten volle waard zijn en tot nu toe hebben zij mij daarin nooit teleurgesteld. Wanneer ik zie, dat je een goede huisvrouw bent, krijg je het zo spoedig mogelijk.”

Geen moeilijke opgave, vond Hanneke. Zij stond op en liep naar de kalender, piekerde even en keek Frits toen gütig aan. Kordaat vertelde zij hem, dat zij het plan had opgevat een Kerstdiner te geven ter ere van tante Lize en oom Tom.

„Een Kerstdiner?” herhaalde hij en keek haar verbaasd aan. „Ja, een Kerstdiner,” klonk het nog eens met nadruk van haar lippen.

„Dan kan ik tante tonen, wat ik waard ben als gastvrouw, zie je, en dat zij dus het „geschenk in enveloppe” aan een degelijke huisvrouw gerust kan geven.”

„Een gevaarlijk experiment,” mompelde Frits bijna onhoorbaar. Maar Hanneke sprak enthousiast verder: „Ik zal Doortje vragen, of zij de eerste Kerstdag komt helpen. Zij vertelde mij juist gisteren, dat zij netjes kan tafeldienen. Trouwens, ik vind het zelf ook prettig om ons kristal en andere mooie spulletjes eens op tafel te zetten.” En dezelfde avond nog stelde Hanneke het Kerstmenu samen.

*

Met een blokje van opwinding gaf Hanneke een dag voor Kerstmis de laatste bevelen aan Doortje. Het zilver kreeg nog een extra wreefje en het kristal, dat zij bij haar huwelijk had gekregen, werd voorzichtig te voorschijn gehaald.

„Ik geloof stellig, dat tante tevreden zal zijn,” prevelde ze zacht voor zich uit. Zij nam een bosje hulst en begon de kamer in een ware Kersttooi te zetten. Hier een takje, daar een takje, overal prijkten spoedig de rode besjes tussen de groene blaadjes. De kerstboom had ze samen met Frits versierd met witte dons, glinsterende sterren en zilveren slingers. Toen ze zag, dat alles naar haar zin was en de kamer er feestelijk uitzag, liet zij zich vermoeid zakken in 'n brede fauteuil en sloot even de ogen om te rusten.

*

Kerstmis. De grote dag voor Hanneke en Frits, waarop ze voor het eerst een diner zouden geven, was aangebroken.

„Ik ben heus niet zenuwachtig,” sprak Hanneke met nadruk, hoewel haar handen klam aanvoelden en ze verhit was alsof het zomer was.

„Kind, ik zeg alleen maar, dat je je niet zo nerveus behoeft te maken voor die oude tante,” sprak Frits bemoeidigend. „Het cadeau krijg je toch wel,” spotte hij.

Samen hadden ze de tafel gedekt. Bij ieder bord lag een fris takje hulst en een menu'tje, door Frits getekend. Ook Doortje was gearriveerd in een keurig zwart japonnetje met een wit kanten schortje. Het was Hanneke een pak van het hart, dat het meisje was verschenen, want ze was er eigenlijk bang voor geweest. Doortje had immers verteld, dat haar verloofde juist met de Kerstdagen in de stad was en dat het tafeldienen nu wel zeer ongelegen kwam. Maar Hanneke had toen snel een gulden boven de afgesproken som gelegd om Doortje over te halen, hetgeen gelukte.

Hanneke slaakte een zucht van verlichting, toen de keukenprinses was verschenen en de laatste hand kon worden gelegd aan het Kerstdiner.

Om zes uur rinkelde de bel..... Doortje deed open en Frits ging naar de gang om tante en oom welkom te heten. De kamerdeur ging open en tante met haar ruisende tafjapon trad binnen, achter haar oom Tom met zijn vriendelijk gezicht.

„Een lief idee om ons te vragen,” sprak de oude dame, „het ziet er gezellig uit.” Deze woorden gaven Hanneke moed.

Het borreluur was een prettig samenzijn en toen Doortje kwam vertellen, dat de hors d'oeuvre op tafel stond, stak Frits de Kerstboom aan.

Toen begon het zo vurig verbeide Kerstdiner.

Het gesprek vlotte goed. Oom vertelde anecdotes uit zijn jonge jaren, Frits had het over het zakenleven en tante sprak over nichtjes en neefjes. Maar Hanneke bleef nerveus. Toch ging alles naar wens, doch er was weinig nodig om tante uit haar goede humeur te krijgen, dat wist de gastvrouw maar al te goed. De soep was op en Hanneke belde Doortje. „Tante, vertelt U verder,” hervatte Hanneke het gesprek. Maar haar gedachten waren doorlopend bij de keukenprinses, die maar niet verscheen. Vlug greep zij nogmaals naar het knopje, terwijl ze met tante verder sprak, hoewel haar zenuwen tot het uiterste gespannen waren. Het leek of Doortje eindelijk wegleefde. Zou ze nog eens hellen?..... In de keuken hoorde je misschien de bel niet goed. Opnieuw bracht zij de hand naar de knop. Tante begon ongeduldig het

broodje, dat naast haar bord lag, te verkrumelen.

„Komt Doortje niet?” vroeg Frits opeens. „Je hebt al tweemaal gebeld.” „Al driemaal,” stamelde Hanneke. Lang drukte ze haar vingers nog eens tegen het knopje. Zij hoorde het belletje driftig rinkelen en toen volgde een diepe stilte. Hanneke luisterde gespannen of ze de keukendeur niet hoorde, doch alles bleef stil. Met een ruk schoof Frits zijn stoel achteruit en liep naar de keuken. Daar was het licht uit en de gans pruttelde op het vuur, de kraan van de gootsteen drupte, maar er was geen Doortje. Zonder aarzelen stapte hij weer terug de kamer in en sprak: „Doortje is weg, totaal verdwenen, weg!” Hanneke werd bleek van schrik en tante keek met verbaasde poppenogen. Hanneke rende naar de keuken. De gans pruttelde, de kraan lekte, de keukenklok tikte, veel rommel, maar geen Doortje. Snel opende Hanneke de tuindeur, misschien was ze kolen aan het scheppen, doch alles was stil. Dikke sneeuwvlokken vielen neer. De tuin was bedekt met een wit tapijt, maar van al dit moois zag Hanneke niets. Met een ruk trok zij de deur dicht, liep naar de gang en opende de voordeur. Misschien kon ze voetstappen in de nieuw zien, die een spoor van Doortje achterlieten. En jawel, voetsporen met noge hakjes volgden kort op elkander.

Het bewijs, dat ze weg was. Moeizaam sloot ze de deur. Met ieder ander, die bij haar te gast was geweest, had ze alles met wat humor bekeken. Maar dat dit juist nu gebeurde! Toen ze weer op de drempel van de kamer stond, zag ze, dat Frits tante weer op de stoel probeerde te drukken. Want tante was inmiddels opgestaan en beklagde zich tegen oom, hoe een gastheer en gastvrouw hun gasten zo lang alleen konden laten.

„Daar kan ik toch niets aan doen?” snikte Hanneke plotseling, „ik doe zo mijn best. Maar Doortje, Doortje.....!”

„Huur dan zo'n dwaas niet of geef geen dinertjes,” sprak tante streng. „Om oude mensen daarop te tracteren!”

Oom gonsde enige troostwoorden tegen Hanneke, doch die werden geheel overstemd door tantes uitingen om naar huis te gaan, waarop Frits snel reageerde. Vlug haalde hij de mantels van de kapstok. Oom dook in zijn pels met een spijtig goedig gezicht; tante, met een woedende blik, spon zich in haar hontjas als een zijderups en zo verdween het tweetal de donkere Kerstavond in. De voordeur sloeg dicht.....

Met een wanhopige snik liet Hanneke zich vallen op de canapé; al het schone, wat ze van de Kerstavond had willen maken, was verloren. Zij jammerde luid toen Frits de kamer binnenkwam. Hij had een verfrommeld

briefje in zijn hand, waarop met primitieve letters stond geschreven:

„Mevrouw, als dat Jaap aan één stuk stond te fluiten. Mijn hart zee, ik mos naar Jaap.”

„Dit vond ik op de vloermat,” sprak hij zacht. Beiden staarden ze naar 't vloddertje papier, daarna keken zij elkander aan, totdat Frits opeens schaterde van het lachen. „Wat een mop!” brulde hij. „Wat een mop!” Hij trok Hanneke naar zich toe, die verbaasd glimlachte door haar tranen heen. „En nu aan het werk!” En in korte tijd ging het Kerstdiner verder. Eenvoudig nu, maar met een eenvoud, die Hanneke lang zou heugen. Dicht naast elkander zaten ze, dronken samen op de toekomst, luisterden samen naar het gebeier van de klokken en keken naar hun sneeuw witte Kerstboom. Dankbaar waren ze voor hun jong geluk. Frits stond op.

„Wil je muziek, Hanneke?” vroeg hij en zette toen de plaat op met de vertrouwde, oude melodie:

Stille nacht, Heilige nacht.

BIJ DE TIJD

Welhaast is het jaar verstreken.
Wat nog rest zijn luttele weken.
Uren, dagen..... 't oude lied;
Maar verouderd is dat niet.

't Tijdsbeeld wijzigt om ons heen
Rustelozer dan voorheen.
Zoveel vruchten van ons pogen
Zijn als schaduwen vervlogen.

Doch als het jaar is uitgeluid,
Richten wij de blik vooruit
Naar nieuwer, groter, beter baten
Dan wat wij achter moeten laten.

Een kijkje in de rooksalon van het ms. „Schouten”.

A. Lahema
stuurman I.K.V.
25 jaar
4 December 1954

(géén foto beschikbaar)

Albert Lahema werd op 20 Januari 1913 te Manganitoe (Taroena) geboren en trad op 4 December 1929 als leerling-ladingkier in dienst van onze maatschappij. Intussen was de heer Lahema gaan studeren voor stuurman-locaalvaart, voor welk examen hij in Mei 1934 slaagde, om op 1 October 1937 in deze rang te worden aangesteld. Hiermede nog niet tevreden zijnde ging hij verder studeren met als resultaat dat hij in April '50 zijn diploma voor stuurman IKV behaalde, in welke rang hij op 1 April 1951 werd benoemd.

Maämoer gelar Sidi Marah dilahirkan pada tanggal 2 Desember 1893 di Solok dan lebih dahulu ia telah bekerdja pada Bank Rakjat selama 3 tahun. Pada tanggal 1 Desember 1919 ia masuk bekerdja pada Perusahaan kami di Padang sebagai tallykier.

Maämoer
mandur-g. Pw. Padang
35 tahun
1 Desember 1954

Pada tanggal 1 Maret 1948 pangkatnja dinaikkan menjadi mandur-gudang. Maämoer hingga kini masih bekerdja dalam pangkat ini pada Perwakilan kami di Padang.

Gerardus Stephanus Wennekes werd op 2 December 1909 te Lho' Seumaweh (Noord-Su-matra) geboren, doorliep de 3-jarige HBS te Semarang en behaalde daarna nog zijn boekhouddiploma's. Op 1 December 1929 trad hij als klerk in dienst van onze maatschappij en werd geplaatst op de afd. CM van het hoofdkantoor. In 1931 werd hij overgeplaatst naar het agentschap Semarang bij de afd. Vrachtzaken en Uitgaande Lading, alwaar hij tot medio 1937 werkzaam bleef. Hij werd toen overgeplaatst naar het agentschap te Benkoelen, om in Augustus 1940 de maatschappij belangen als agent te Meulaboh te gaan behartigen. Op 1 Januari van dat jaar was hij bereids tot beambte bevorderd.

G. S. Wennekes hoofd-
employé/ag. Singkawang
25 jaar
1 December 1954

Toen de Japanners Indonesië binnenvielen werd de heer Wennekes geïnterneerd om, na Japans' capitulatie, met verlof naar Nederland te vertrekken. Na ommeekomst hiervan werd hij op het Menado-agentschap geplaatst, alwaar hij tot Juli 1950 werkzaam bleef. Hij was op 1 Januari 1948 inmiddels tot employé aangesteld. Daarna volgde in Juli 1950 zijn overplaatsing naar Samarinda om daarna twee jaar (tot Juli '53) te Donggala te werken. Op 1 Januari 1953 werd de heer Wennekes tot hoofd-employé bevorderd. In Maart 1953 vertrok hij met verlof naar Europa; na terugkomst hiervan werd hij op het Surabaya-agentschap geplaatst. Eind October van dit jaar werd hij overgeplaatst naar Singkawang, alwaar hij onze belangen als agent behartigt.

Vermeldenswaard is dat de heer Wennekes op 1 December zijn 25-jarige dienstjubiläum en 1 dag later zijn 45ste verjaardag hoopt te vieren.

Onze dubbele gelukwensen!

Ang Tek Yoe werd op 20 September 1901 in het toenmalige Batavia geboren, doorliep de Mulo en trad op 1 December 1929 als klerk in dienst van onze maatschappij en werd geplaatst bij de Magazijnsdienst te Tg. Priok. Na een jaar reeds werd de heer Ang tot hoofdklerk bevorderd. Op 1 Januari 1946 volgde zijn benoeming tot beambte. Tot op heden is de heer Ang nog steeds bij de Magazijnsdienst werkzaam.

Ang Tek Yoe beambte
Magazijnsd. Tg. Priok
25 jaar
1 December 1954

Edward Dengah, geboren op 5 Juli 1912 te Air Madidi (Menado), trad op 5 December 1929 als leerling-proviandkier in dienst van onze maatschappij aan boord van een onzer schepen. Op 1 Juli 1930 werd hij reeds tot proviandkier bevorderd. Op 1 Januari 1949 ging de heer Dengah over naar de waldienst en werd in de rang van hoofdklerk II geplaatst bij de afd. CD te Tg. Priok. Op 1 Januari 1954 volgde zijn bevordering tot hoofdklerk I.

E. Dengah hoofd-k. I —
afd. CD/Tg. Priok
25 jaar
5 December 1954

Djadja pakhuism. II —
ag. Tg. Priok
25 jaar
16 December 1954

Djadja werd op 7 Juni 1911 te Sukabumi geboren en trad op 16 December '29 als mandur in dienst van onze maatschappij. Na op 1 Januari 1946 tot hoofd-gudangmandur te zijn aangesteld, volgde in 1947 zijn aanstelling tot pakhuismeester III (1e klerk), om op 1 Januari 1953 tot pakhuismeester II — hoofdklerk II te worden bevorderd.

M. Moedjitaba
hoofd-k. I afd. CM II/HK
25 jaar
17 December 1954

(géén foto beschikbaar)

Moh. Moedjitaba werd op 24 Januari 1906 in het toenmalige Batavia geboren en trad op 27 Juli 1924 als klerk in dienst van onze maatschappij.

Op 1 Januari 1950 en op 1 Januari 1953 werd hij resp. bevorderd tot hoofdklerk II en hoofdklerk I.

Niemand is te oud, zolang hij niet te oud is om te leren.

In memoriam

Op 13 October jl. is te Hilversum overleden in de ouderdom van 77 jaar de heer

J. Kolk

in leven gepensionneerd gezagvoerder van onze maatschappij.

*

Te Rotterdam overleed op 22 October jl. op de leeftijd van 61 jaar de heer

L. A. Kouwenhoven

in leven gepensionneerd chef van dienst van onze maatschappij.

*

Eveneens overleed op 22 October jl. te Amsterdam in de ouderdom van 49 jaar de heer

W. L. L. Hees

in leven gepensionneerd hoofd-employé onzer maatschappij.

*

In de nacht van 22 op 23 October jl. overleed tengevolge van een hem te Delfzijl overkomen ongeval in de ouderdom van 52 jaar de heer

H. van Veen

in leven gepensionneerd hoofd-werktuigkundige der K.P.M.

*

Op 5 November jl. is in de ouderdom van 57 jaar in het Ziekenhuis Petamburan te Djakarta plotseling overleden de heer

G. Roemoeat

in leven gepensionneerd helper bij de Civiele Dienst te Tg. Priok.

Zijn rusten in vrede

foto: J. H. C. Vermeulen

opname in de Avro-studio

In de Avro-studio te Hilversum werd op 18 October jl. een groetenprogramma opgenomen, dat speciaal bestemd was voor KPM-waemployé's. Daags daarna werd dit programma door Radio Nederland/Wereldomroep uitgezonden. Aanwezig waren de familieleden van de heren Te Boekhorst, Boerma, Kroon, Houtkoop, Israël, Lagers en Poulus.

foto: J. H. C. Vermeulen

opname in de KRO-studio

Op 21 October jl. werd het groetenprogramma door Radio Nederland/Wereldomroep uitgezonden, bestemd voor de opvarenden van de mss. „Reyniersz“, „Larat“ en de „Pahud“. Als gasten waren aanwezig Mevrouw C. van Altena-Schoorel (employé), Mevrouw J.S. Bakker-Stobbe (Sociaal Werkster) en als vertegenwoordigster van onze maatschappij bij deze uitzending Mevrouw T.Y. Hobma-Glastra.

Per auto naar

Zuid-Frankrijk
Italië, Oostenrijk
en Duitsland

Na een laatste grondige inspectie van onze Ford Taunus startten we op Maandag 28 Juni om 11 uur voor een tocht die bijna 3 weken zou duren. Een tent, kookgerei en de nodige kampeerspullen waren in de achterbak opgeborgen, terwijl we, voor het geval dat wij slecht weer zouden ontmoeten, voldoende contanten bij ons hadden om zo nodig onze toevlucht in hotelletjes te kunnen zoeken.

Na een voorspoedige rit arriveerden we 's middags om 5 uur in de stad Luxemburg. In de omgeving vonden we een officieel kampeerterreintje op een weide tussen de vruchtbomen. Later op de avond kwamen er nog verschillende andere kampeers: Zweden, Duitsers, Hollanders en Denen. Hoewel het goed weer was werd het 's nachts door de mist in het rivierdal vrij koud waar wij des te meer last van hadden doordat we niet, zo als het goede kampeers betaamt, waren uitgerust met donzen slaapzakken.

De volgende morgen, na een flink ontbijt, werd de tent opgebroken en wij vingden de tocht naar warmer streken aan. Na de Frans-Luxemburgse grens gepasseerd te hebben, reden we via Metz en Nancy naar het mooi gelegen Gérardmer in de Vogesen. Daar kregen we een vijftal niet hoge passen waarvan de hoogste de Col du Ballon d'Alsac (1178 m.) was. Na Belfort ging het verder door het dal van de Doubs over secondaire wegen, die echter rijker aan natuurschoon waren, door de Franse Jura naar Pontarlier. Des avonds om 8 uur bereikten we St. Laurent du Jura. We hadden er die dag 600 km. opzitten, terwijl de eerstvolgende kampeerplaats nog 50 km. verder was. Wij waren doodmoe en hongerig. De koude donkere wei trok ons allerm minst aan, zodat we maar besloten de dag te beëindigen met een goed warm maal, een glas wijn en een donzen bed.

De derde dag ging het dicht langs de Zwitserse grens via twee niet al te zware passen. Helaas werd het mooie uitzicht op het meer van Genève grotendeels bedorven door regenachtig weer. Daarna langs het fraaie meer van Anécý, Aix les Bains aan het Lac du Bourget naar Chambéry en Grenoble. De eerste grote pas was de Col du Lautaret (2058 m. hoog) die meestal tot Juni onbegaanbaar is door de sneeuw. De beklimming zowel als de afdaling leverden geen moeilijkheden op. Het weer was zonnig,

zodat we boven op een bergweide op de primus een bakje koffie konden zetten. Tot Briançon toe geen hellingen boven de 12%. Bij het oude stadje Briançon konden we geen geschikt kampeertrein vinden, zodat we onze tocht maar voortzetten. Het werd steeds hoger, rotsachtiger en kouder zodat de kans op een behoorlijk kampeertrein verkeken was. Wij moesten dus tegen de avond de beruchte Col d'Izoard over. Dit had ook wel z'n voordelen, omdat wij zo laat niet veel kans meer op tegenliggers hadden. Deze, op vele plaatsen lastige smalle, weg is tot eind Juni doorgaans onbegaanbaar. De weg is smal en het wegdek soms niet beter dan een karrespoor, losse stenen en geen afbakening langs de ravijnen, terwijl passeren op vele plaatsen uitgesloten is. De hellingen waren hier 15% met ontelbare haarspeldbochten, waardoor vaak op de eerste versnelling teruggeschakeld moest worden. Uit het oogpunt van sportiviteit bezien een pracht pas, doch u kunt het beter niet met een kampeeraanhangwagen proberen! U zou de bochten niet halen.

Wij hadden deze dag weer genoeg rondgeteld langs de honderden bochten en we genoten van een stevig maal met de gebruikelijke fles wijn in het kleine bergdorpje Guillestre. De gedachte aan een kamp in de kou op harde rotsgrond in de bergen bleek ook hier minder aantrekkingskracht op ons uit te oefenen dan een zacht warm bed, dus bleven wij in het hotelletje overnachten.

De volgende morgen bleek het maar goed dat we de vorige avond niet verder waren gereden, een onzer achterbanden had het begeven. Na reparatie zetten wij 's ochtends vroeg onze tocht door de Alpen voort met als eerste pas de Col de Vars (2111 m.). Na Barcelonnette te hebben gepasseerd kregen wij nog één pas nl. de Col d'Allos (2250 m.). Op het hoogste punt sneeuwde en hagelde het; even snel een foto van de auto in de sneeuw gemaakt en rillend van de kou de warmte van de wagen weer opgezocht. Toen we naar beneden zigzaggend naar de weg onder ons keken zagen we enkele honderden meters van ons af een enorme kudde schapen die langs de weg werd opgedreven. We konden niets anders doen dan de auto langs de uiterste kant van de weg parkeren om de opdringende kudde van naar schatting een duizendtal schapen twintig minuten lang te laten passeren. Daarna konden we de afdaling voortzetten; we hadden nog een paar uur het dal van de Var te volgen naar de kust.

Er is geen prachtiger contrast dan daar waar de weg uit de Alpen de Middellandse Zee nadert. Hoewel het laatste gedeelte van de weg door vlak terrein

loopt, staat men toch vrij plotseling aan de grote Promenade des Anglais bij Nice in de felle zonneschijn en kijkt over de diepblauwe zee langs de schitterende kust met de vele paleisachtige hotels. Het leven op de Boulevard trekt evenzeer de aandacht waar men alle mogelijke dames-japonnen kan bewonderen.

Teneinde iets verder van de grote touristeninvasie van Nice verwijderd te zijn, reden we langs de kust via Antibes, Juan les Pins naar Cannes, waar zoveel kampeertreinen waren dat het moeilijk werd daaruit een keuze te maken. Na enig zoeken vonden we echter een aardig terreintje dicht bij de zee. De tent stond snel overeind terwijl ons potje ook in een vlot tempo gekookt en daarna verorberd werd. Daarna ging het weer Nice-waarts om nog wat langs de Boulevard te wandelen en op een van de terrasjes van de avondkoelte te genieten.

De volgende morgen werd besteed om in zee te baden en op het (keien) strand te zonnebaden, hetgeen wij in Holland al zo lang hadden moeten ontberen.

Des middags werd van Cannes uit een tochtje langs de kust naar Monte Carlo gemaakt en het Casino bewonderd.

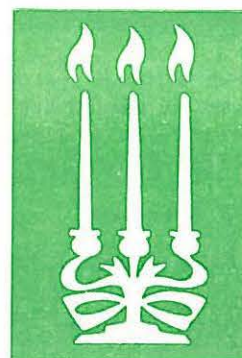
(wordt vervolgd)
C. de L.

In Poederoeien heten de schapen
Poeder-ooi of poeder-ram.
En als er een schaapje wordt geboren,
Noemt men het beestje poeder-lam.

Zo heten ouders in Abbekinderen
Abbe-moeder en Abbe-pa.
Er woont zelfs, naar men mij verzekert,
Een Abbe-bet-over-grootmama.

Doch dat er enkel luizen wonen
In Hellevoetsluis bij de Haringvliet
Is op zijn minst hoogst onwaarschijnlijk.
In Hellevoets-luizen geloof ik niet.

Daan Zonderland
(„Redeloze Rijmen”)

Uit de scheepvaartwereld

Haifa heeft een drijvend dok gekregen. Het is als herstellerelevring van Duitsland aan Israël bij de Flender Werke in Lübeck gebouwd en het heeft een draagvermogen van 7500 ton. Het dok werd gesleept door de „Rode Zee” en de „Witte Zee” van L. Smit & Co's Internationale Sleepdienst.

Volgens een overeenkomst tussen de regering van Israël en de Hajama Scheepswerf en Machinefabriek zou het dok worden geplaatst aan de Shell Beach, waar ook een scheepswerf — de eerste in Israël — zou worden gevestigd. Intussen is er echter een geschil gerezen over de juiste plaats voor het droogdok, omdat deskundigen daarvoor het noordelijke gedeelte van de Kishohaven beter geschikt achten.

Zolang deze kwestie niet is opgelost, zal het dok een plaats krijgen in de haven van Haifa.

*

De Finse scheepswerven zijn alle bezet met orders voor de Sowjet Unie. Het gevolg daarvan is, dat de Finse reders, die nieuwe schepen nodig hebben, hun heil moeten zoeken in het buitenland en daarvan heeft de Nederlandse scheepshouwindustrie de laatste jaren ruimschoots kunnen profiteren. Zo is de Finland-Zuid-Amerika Lijn een goede en trouwe klant geworden van A. Vuyk & Zonen's Scheepswerven te Capelle aan de IJssel.

De „Atlanta” is het eerste schip, dat de heren Vuyk voor hun Finse klant hebben gebouwd en de ervaringen, die de Finland-Zuid-Amerika Lijn met dit schip heeft opgedaan, zijn aanleiding geweest, dat eerst twee en later nog eens twee schepen van hetzelfde type werden besteld; sterker . . . er behoefde aan het oorspronkelijke bouwplan geen enkele essentiële verandering te worden aangebracht. Medio September is de „Arica” als de derde in deze serie van vijf schepen opgeleverd en inmiddels is dit schip van ruim 5500 bruto registerton en een draagvermogen van ruim 2700 ton op zijn eerste reis naar Zuid-Amerika vertrokken.

Overigens is de Finland-Zuid-Amerika Lijn niet de enige Finse rederij, die tevreden is over het werk van de Nederlandse scheepshouwers. Bij de Scheepswerf en Machinefabriek „De Merwede” in Hardingsveld is onlangs het zesde schip te water gelaten voor de rederij „Finska”.

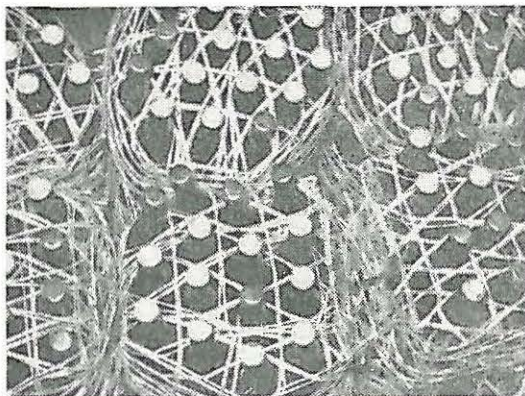
Tenslotte mogen wij U het avontuur van kapitein Bennink van de „Amstelvaart” niet onthouden. De „Amstelvaart” van de rederij „Amsterdam” is

onlangs teruggekeerd van een charterreis voor de Stoomvaart Maatschappij „Nederland”. Op deze reis heeft kapitein Bennink in de Golf van Aden het leven gered van 18 uitgehongerde opvarenden en 40 geiten van een dhow, die wegens averij aan het roer reddeloos verloren scheen. Acht dagen had het scheepje zo al rond gedreven, 260 van de 300 geiten waren reeds gestorven en de 18 mannen, die al vijf dagen zonder eten en drinken zaten, hadden het wellicht ook geen dag langer meer uitgehouden, toen kapitein Bennink hen vond en oppikte.

Een sleepkabel was spoedig uitgebracht en nadat de uitgeputte Somali-

landers van de nodige leeftocht waren voorzien, volgde nog een zware tocht van 75 mijl over een ruwe zee, zodat er, ook al wegens de sleep, op halve kracht moest worden gevaren. Niettemin heeft kapitein Bennink het genoegen mogen beleven, de schipbreukelingen behouden in Aden binnen te brengen.

Onze maandelijkse foto-prijsvraag

Dit is dan de oplossing van de foto-puzzel, voorkomende in „de Uitlaat van October: het was een fles (limonade) in een mand.

De voor deze puzzel uitgeloopte prijs van Rp. 15,— ging na loting naar: J. Wajong — hofmeester a/b van het ms. „Ophir”.

Wat is dat nou toch weer ?????

Zegt u niet, lezer, dat dit een moeilijke opgave is, want dat is het beslist niet.

Als u weet wat nevenstaande puzzel voorstelt, zend uw oplossing dan in aan: de redactie van „de Uitlaat” — p/a n.v. K.P.M.-Medan Merdeka Timur 5 — Djakarta. Uiterste datum van inzending is 10 Februari a.s.

Vergeet u niet om in de linker-bovenhoek van de envelop te zetten: foto-puzzel ??

Wij wensen u veel succes !

PILATRE DE ROZIER

'S WERELDS EERSTE LUCHTVAARDER
DIE TWEEHONDERD JAAR GELEDEN, OP 30 MAART 1754 GEBOREN WERD
DOOR
HENRI HEGENER

In de geschiedboeken staat de man die als eerste onder de mensheid in het wijde zwerk opsteeg, vermeld als Pilatre de Rozier, maar het doopboek van de kerk van Saint Simon te Metz, noemt hem „zoon van Mathurin Pilatre, bijgenaamd des Rosiers”. Hij was de vierde uit het gezin van vijf kinderen, die uit het huwelijk van de logementhouder Pilastre en Madeleine Willmard, woonachtig in de wijk Fort Moselle te Metz, werden geboren. Maar die bijnaam, welke vrienden vader Pilastre hadden toebedacht in de tijd dat hij in het regiment van Picardië diende, lag, wat de juiste spelling betreft, blijkbaar niet al te vast in diens geheugen geprent, want in de doopacten van de andere kinderen laat hij zich de ene maal inschrijven als du Rosier en een ander maal als des Rosiers.

De spruit Jean François, onze toekomstige luchtvaarder, baarde zijn ouders reeds vroeg grote zorgen. Hij was een deugniet, maar er moet toch wel iets goeds in de jongen hebben gezeten, een goede karaktertrek, die zijn beruisende eerst nog verkeerd aangewende energie ging overheersen. Dit en vooral het bezit van een goed stel hersenen verklaren dat hij zijn hele leven door beschermers vond, die hem zijn weg door het leven hielpen effenen.

De eerste was een oude wapenmakker van zijn vader, Viollet geheten, die François toen hij elf jaar was het door de Benedictijnen geleide college Saint Louis liet bezoeken. Maar de jongen toonde zich „losbandig, een pretmaker en rebels ten aanzien van alle onderwijs”. Even weinig vreugde verschafte François zijn beschermers nadat hij hem had doen inschrijven als leerling in de chirurgie aan het militaire hospitaal. Want ook daar bleef hij kort, ter oorzaak van zijn „volslagen gemis aan enig enthousiasme voor de wonderlijke structuur van het menselijke inwendige”. In 1772 komt Pilatre als leerling in dienst bij de apotheker Thyryon, nadat de goedgehartige Viollet deze 600 livres had overgemaakt voor drie jaar leergeld. Ineens heeft vader Mathurin's deugniet nu zijn weg gevonden. Hij is ijverig en maakt op het gebied der pharmacie, chemie, natuurkunde en natuurhistorie, goede vorderingen. Als hij na een jaar van studie weer in het vaderlijke huis is teruggekeerd, komt de in hem tot rust gekomen vagebond echter weer in opstand. Hij maakt het zo bar, dat hij het ouderlijke huis, Metz en Frankrijk wil ontvluchten en zijn geluk wil zoeken in het verre Rusland. Maar zijn moeder weet te bereiken, dat hem voor het rijk van de Czaar geen pas wordt uitgereikt. Dus gaat hij terug naar de apotheek. Meester Thyryon had inmiddels een tweede leerling aange-

nomen, die volgens het toenmalige gebruik kamer en bed met de ander moest delen.

Aanvankelijk blijft alles nog pais en vree, maar als de bedcommanditaires na verloop van tijd hooglopende ruzie krijgen, moet Thyryon voor zijn opstandige leerling nachtlogies vragen in het militaire hospitaal.

Naar Parijs.

Weer is François thuis, maar staat spoedig weer op straat; zijn vader heeft hem de deur uitgegoid. Hij verkoopt zijn schamele bezittingen en met een gelijkgezinde vriend, geeft hij uitvoering aan het in beiden reeds lang woeënd verlangen naar de grote stad te trekken, naar Parijs. Het is een stadgenoot, Antoine Louis, die hem daar vooruit helpt en hem in staat stelt nog een jaar bij de apotheker Mitouart in de leer te gaan. Hij werkt er voorbeeldig en studeert met ijver. Als hij 22 jaar oud is, zoekt hij zijn eigen weg. Hij vestigt zich als drogist en annonceert in de „Gazette de Santé” van 8 April 1777, dat hij

fosfor te koop aanbiedt, à raison van 40 francs het ons, maar voor 34 francs, als men vóór 1 Juni zijn bestelling bij hem plaatst. Zijn naam luidt nog Desroziers, onder toevoeging aan de titel „Apothicaire du Prince de Limbourg”. Twee weken later komt in hetzelfde blad de apotheker Charlard per annonce vertellen dat hij hem te allen tijde fosfor verkrijgbaar is voor 34 francs per ons. Voor Pilatre's mercantile bedoelingen is dat natuurlijk funest.

In 1780 zien wij hem driemaal per week scheikunde doceren in het klooster van de Augustijnen in Reims. Van tijd tot tijd verschijnen bijdragen van zijn hand in de „Journal de Physique” en ook daaruit blijkt iets van zijn moeizaam omhoog klauteren op de maatschappelijke ladder. Terwijl hij in het nummer van October 1780 nog Desroziers heet, heeft hij de maand daarop het burgerlijke uit zijn naam weggewerkt en noemt zich nu, meer aristocratisch klinkend, Pilatre de Rozier. Als „Premier apothicaire du Prince de Limbourg”, blijkt hij ook hier een graad hoger te zijn geklommen.

Teruggekeerd in Parijs, heeft hij weer een nieuwe beschermers gevonden in een zekere Dr. Weiss. Deze overlijdt, maar zijn gade zet het goede werk voort. Zij zou gaarne zien, dat de energieke 26-jarige man met haar dochter in het huwelijk zou treden, maar Pilatre, die blijkbaar aan het rekenen is geslagen, geeft de voorkeur aan de moeder. Dit gaat de rijke en edelmoedige doktersweduwe echter te ver. Tenslotte is beschermen van haar jonge vriend, toch weer heel iets anders dan voor de verdere duur van haar leven, door hem te moeten worden beschermd. Zij wijst zijn

huwelijksaanzoek dus af maar als pleister op de wonde belooft zij haar protégé een vacant gekomen waardigheid, welke hij hevig ambieert. Het is die van „Valet de chambre ordinaire de Madame”, kamerdienaar van „Madame”, zoals in die tijd de titel van de oudste schoonzuster van de Koning van Frankrijk luidde. Deze titel, die hem in 1780 werd verleend, verschafte Pilatre niet te versmaden rechten; hij mag nu ook een degen dragen.

Een pseudo Prins.

In November 1781 sticht hij in zijn woning in de Rue Sainte Avoine zijn vermaard geworden natuurhistorisch museum. De tentoonstellingsgids laat het de stichter aan titels en praedicaten niet ontbreken en dat zijn er heel wat. Met enige anderen is die van „Attaché au service de Madame”, volkomen bona fide, maar „Inspecteur des Pharmacies de la Principauté de Limbourg” is dat zeer beslist niet. Wat was het voor een vorstendom en wie was die prins?

Dit vorstendom bestond niet. De man die zich hiervan prins noemde, zich als soeverein vorst uitgaf en aldus de gog-gemeente grovelijk bedotte, was Messire Philippe Ferdinand de Limbourg Bronckhorst Styrum.

Hij had een ganse hofhouding van al even vrolijke jongens, die zijn ministers, kamerheren en generaals waren. Om te kunnen leven verkocht hij aan jan-en-alleman titels en waardigheden en dreef mede een lucratieve negotie in eigenhandig gecreëerde ridderorden, zoals de Orde van de Ancienne Noblesse en de Orde van de Heilige Philippus.

De eerste die de Limbourg ontmaskerde, was zijn vroegere wapenmakker Markies de Quincy, die hem een proces aandeed om weer in het bezit van zijn eigen huis te kunnen komen, waarin de Markies, verblind door de glans welke deze prinselijke telg uitstraalde, Zijne Hoogheid eerst warm welkom had geheten. Toen hem echter zonneklaar bleek dat hij bedrogen was, had hij de grootste moeite om de grappenmaker en diens consorten weer de deur uit te krijgen. Tal van andere ijdelkuiten waren insgelijks voor het zoete pseudo-prinselijk gefluit bezweken. Wist in 1787 dus reeds „tout Paris” wat men aan de Prins de Limbourg had, in het decadente Parijs van die dagen mocht het blijven geuren met diens titels blijkbaar niet hinderen. Maar in de tweede editie van Pilatre's tentoonstellingsprospectus, bleek hij van die groteske titel toch afstand te hebben gedaan. Met al zijn nieuwe adellijke contacten had hij de Limbourg's klankvolle titels klaarblijkelijk niet meer van node.

De eerste ballonnen.

Dan gaat in de zomer van 1783 de mare door het Gallische land, dat in het dorpje Annonay, Departement Ardèche, de papierfabrikantszonen Joseph en Etienne Montgolfier, het magische kunststuk hebben gewrocht een volumineus gevaarte, gemaakt van papier en taf, tot hoog in de lucht te doen opstijgen. Traag nog vindt het grote nieuws zijn weg. Op 4 Juni vond de wondere vertoning ten overstaan van de stenden van het Vivarais plaats, drie weken later pas kreeg de Académie des Sciences in Parijs bericht en eerst op 26 resp. 27 Juli, maakten de „Mercure de France” en de „Journal de Paris” van de ontdekking gewag.

Pilatre krijgt een schok. Terstond zoekt hij contact met de geleerde mannen die besloten hebben ook zo'n ballon te maken en onder leiding van Etienne Montgolfier inmiddels in Parijs zijn aangekomen. Professor Charles weet niet beter, of men heeft bij het experiment in Annonay gebruik gemaakt van het in 1766 door Cavendish ontdekte waterstofgas en vindt, zonder het te weten, de gasballon uit, die 27 Augustus op het Champ de Mars onbemand nog wordt opgelaten.

Pilatre stelt alles in het werk om als eerste met zo'n ballon in de wijde ruimten op te stijgen. De geleerden zijn er

echter vierkant tegen. Zij vrezen een stikken door de ijle lucht en een breken van de benen bij de landing. Maar als op 19 September te Versailles een hetelucht ballon is opgelaten, met in de mand een schaap, een eend en een haan en de dieren het avontuur glorieus blijken te hebben overleefd, stijgen Pilatre's kansen. Lodewijk XVI doet nog de suggestie twee ter dood veroordeelden aan het experiment te riskeren, welk een sinaad voor zulk een sublieme schepping! Pilatre neemt de Markies d'Arlandes in de arm, laat Madame de Polignac, de gouvernante van 's konings kinderen, interveniëren, en krijgt ten laatste het koninklijke fiat.

Voor het eerst de lucht in.

Op 15 October stijgt hij eerst alleen op, captief nog, maar herhaalt dat enkele dagen later met een passagier. Dan breekt de grote dag aan, 21 November 1783, als hij, vergezeld van Markies d'Arlandes, in het Parc de la Muette te Parijs met een 2200 m³ grote Montgolfière de klausters met Moeder Aarde verbreekt en opstijgt naar de wolken. Een klein half uur later landt de ballon bij de Butte aux Caillies. De indruk die dit evenement op de Parijse bevolking maakt, is geweldig, Pilatre heeft zich onsterfelijk gemaakt.

In Januari 1784 maakt hij te Lyon zijn tweede luchtreis, met de reusachtige, ruim 23.000 m³ houdende warmelucht ballon „Les Fiesselles”. Tot zijn zes passagiers behoort Joseph de Montgolfier, die de vorige maand in de adelstand verheven nu de Montgolfier heet; het is de enige maal dat een der beide broers zich in een ballon waagt. De „Flesselles” is zeer primitief geconstrueerd, scheurt en is na een kwartier weer geland. Als Koning Lodewijk Pilatre voor zijn groots pionierswerk uit de berooide staatskas een inderdaad miezerige beloning van 1000 livres toekent, weigert deze de gratificatie; hij vindt het „tout-simplement” te weinig. De Koning laat vervolgens, op advies van minister Calonne, het bedrag aan Joseph de Montgolfier overmaken. Te zelfder tijd kent hij, na lang te hebben gedraald, Etienne 8000 livres subsidie toe voor de bouw van een nieuwe ballon.

Als Koning Gustave III van Zweden, die als Comte de Haga incognito in Frankrijk vertoeft, in Versailles verblijft, wil Pilatre deze het schouwspel van een luchtvaart presenteren. Van het stoute plan, een ballon te fabriceren welke een copie is van 's konings paleis in Stockholm, komt niets. Maar hij heeft een ballon nodig en weet zijn invloeden aan het Hof zo te dirigeren, dat hij kans ziet de Montgolfier diens nieuw gebouwde aerostaat te ontfutselen, welke hij vergroot en naar zijn beschermvrouwe „Marie Antoinette” doopt. Als de dag van 23 Juni (1784) aanbreekt, staat er een knalharde wind. Pilatre is doodsbenaauwd voor zijn reputatie. Stijgt hij niet op, dan heet het vulgus hem een lakaard en waagt hij de kans en gaat er iets scheef, dan noemt men hem een dilettant. De Montgolfier, die tot nu toe zijn luchtreizen had voorbereid, was inmiddels naar huis vertrokken.

Hij wil persé van de Koning een schriftelijke startvergunning. Tussen des morgens negen en des middags drie, laat hij daar verscheidene malen aan het paleis naar vragen. Maar Lodewijk, die „verantwoordelijkheid” toch al een van de nare dingen van het koningsschap vindt, laat via zijn ministers de aeronaut weten, dat hij maar zijn gang moet gaan. Eindelijk, als men in het paleis van de toenemende onrust onder het massaal naar Versailles opgetrokken volk hoort gewagen, krijgt hij de begeerde schriftelijke verklaring en van Marie Antoinette de moederlijke verzekering, dat zelf in geval van een échec, hij en niemand anders met de officiële ballonopstijgingen zal worden belast.

De held van de dag.

Pilatré handelt nu snel. Een leger van 416 werklieden breekt binnen tien minuten de grote tent boven de ballon af. Om 4 uur dreunt een schot, ten teken dat met de verwarmde luchtvlulling een aanvang wordt gemaakt. De held van de dag is geweldig. Tournon vertelt, dat hij tijdens de bouw van de ballon twee volle etmalen in touw was, niet sliep en niet at, zelf geen stuk beschuit. Ook nu weer ontplooit hij een verbijsterende energie. Hij is overal tegelijk, ziet nauwgezet toe, geeft zijn bevelen. Welk een enthousiasme, welk een uithoudingsvermogen.

Twaalf grenadiers houden moeizaam de driftig rukkende ballon in bedwang, waarin op de galerij rondom de vuurhaard, naast de grote luchtvaarder, diens passagier, de chemicus Louis Proust, heeft plaats genomen. Vlak voor de opstijging, kwart voor vijf, ontdekt Pilatré dat een der kabels nog aan de balustrade vastzit. De hele zaak dreigt door de ballon te worden meegetrokken en door het publiek te ploegen. Hij springt van boord, hakt de kabels door, staat met een elegante zwaai weer naast zijn reismakker en commandeert dan „lâchez tout”.

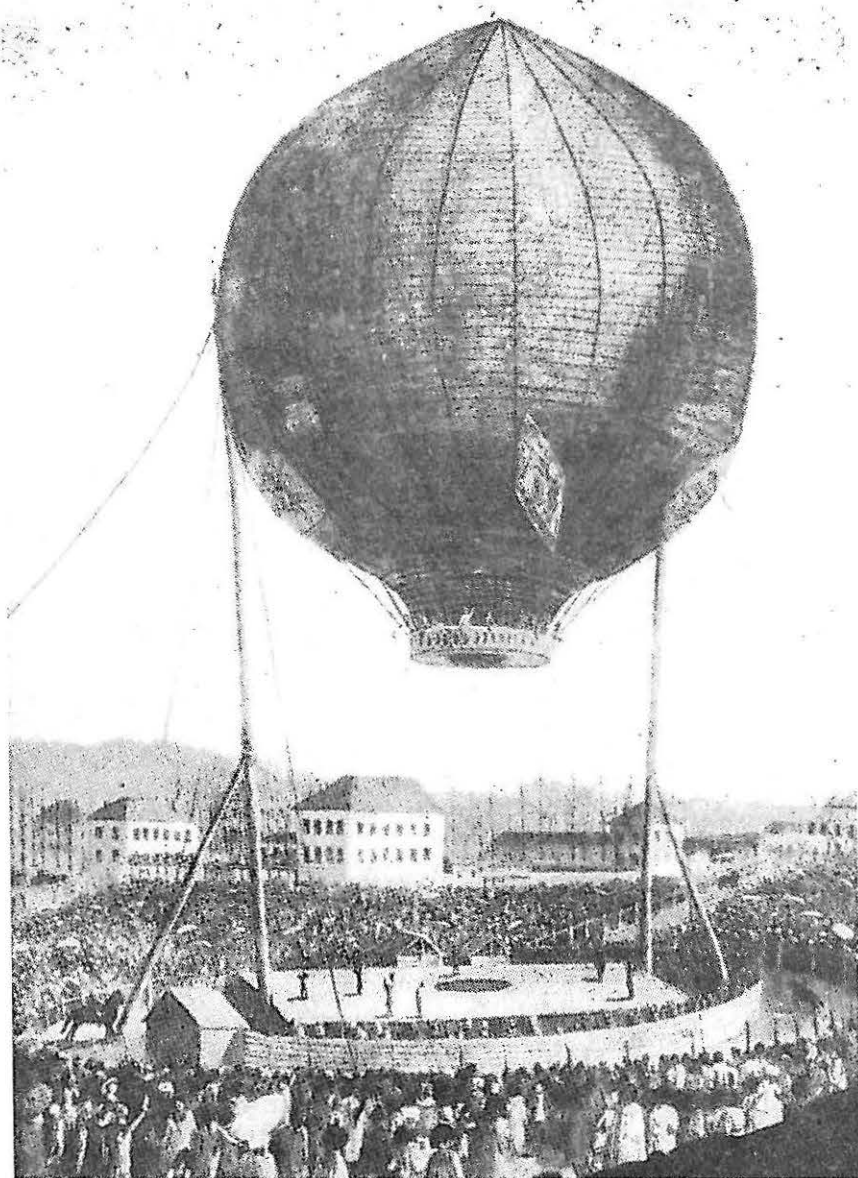
De ballon stijgt tot hoogte, trekt over Parijs en komt dan, na veertig minuten, binnen het domein van de Prins van Condé bij Chantilly neer, op wiens kasteel de luchtreizigers aanzitten aan een feestdis en door de toegesnelde adel uit gans de buurt worden gefêteerd. Om drie uur 's nachts keren zij naar Versailles terug. In Pilatré's eigen bed ligt een vriend te snurken. Hij laat hem snurken en vindt slaapgelegenheid bij de burenen. Hij is dood op, maar toch wordt er des morgens om zeven uur op zijn deur gebonsd en geroepen, dat de Koning, de koningin, koning Gustave en de ministers hem willen zien. Wat ontbreekt er nog aan zijn geluk, die zoete streling van zijn ijdelheid, als vroeg in de morgen Vorstenhuis en Regering laten weten, dat zij geen oog meer dicht kunnen doen, van verlangen om hun aller held te zien, en naar zijn wederwaardigheden te luisteren. Om 8 uur is hij in het paleis en vertelt...

Het eerste slachtoffer van de luchtvaart.

Jean-François had nog één grote ambitie. Hij had er mischien wel meer, maar die ene was zijn grootste: als eerste de luchtweg tussen Frankrijk en Engeland te overbruggen. Hij kreeg een vrij grote subsidie en vervaardigde samen met Pierre-Ange Romain uit Boulogne een combinatie van gas en warmelucht ballon, onzalige alliantie van buskruit en vuur, waarvoor velen hem met klem waarschuwden.

Zijn geluksster had haar zenith bereikt en daalde nu snel. Zijn grote rivaal Blanchard was hem vóór en voer 7 Januari 1785 met de Amerikaan Dr. Jeffries van Dover naar Calais. Welk een teleurstelling! Maar Pilatré toonde zich een goed verliezer. Hij wenste zijn snoeverige rivaal welgemeend geluk met diens succes en nam zelfs deel aan de feestelijkheden.

De Kanaalluchtvaart werd thans echter een obsessie voor hem. Zij had alle bekoring voor hem verloren maar zijn voorbereidingen waren al zo ver gevorderd, dat hij ommoge-lijk terug kon. Blanchard, die de wind mee had gehad, was maar juist met de hakken over de sloot (in dit geval over het Kanaal) gekomen. Voor Pilatré woei de wind echter geen dag goed en verder had hij niet veel vertrouwen in zijn nieuwe ballon. De schuldeisers lieten hem geen ogenblik met rust en ten slotte kwam daar nog bij, dat hij zijn hart

De tweede luchtreis van Pilatré de Rozier. In Januari 1784 steeg hij te Lyon op met de reusachtige ballon „Les Flesselles”, in gezelschap van zes passagiers. De man die op de rand van het schuitje zit, is Pilatré de Rozier.

had verloren aan een jeugdige Engelse schone, Susan Dyer genaamd. Na de Kanaalreis — waar hij zo tegen opzag — zouden ze trouwen.

Pilatré reisde naar Parijs om te trachten minister Calonne van het hopeloze der gevaarlijke onderneming te overtuigen, maar de bewindsman werd kwaad en vond dat hij nu lang genoeg had gedraald. Met de dood in het hart keerde de luchtvaarder naar Boulogne terug.

Op 15 Juni 1785 schenen de weersomstandigheden eindelijk gunstig. Pilatré steeg op met Romain als hulp, maar een half uur nu hun vertrek bevond de ballon zich nog boven land. De wind bleek weer niet goed te staan.

Toen stortte de ballon plotseling neer. Hoe dit precies gebeurde, heeft men nooit met zekerheid kunnen vaststellen. Enige zogenaamde ooggetuigen, de door contemporaine tekenaars gemaakte afbeeldingen en zelfs de tekst op het eregraf van de luchtvaarder, gewagen alle van brand. Maar men moet hierbij in het oog houden dat de nieuwe ballon met zijn gevaarlijke combinatie van gas en vuur zo op de verbeelding van de massa had gewerkt dat men daardoor alleen maar aan brand kon denken.

Markies de Maisonfort en enkele anderen die van het drama getuige waren, hebben echter stellig verklaard dat er geen brand is ontstaan. Volgens hen schrompelde de gasballon plotseling ineen om daarna op de Montgolfière te

vallen. De Maissonfort geloofde dat Pilatre — het hopeloze van zijn poging inziende — wilde landen en daartoe met kracht aan de lange lijn van de gasklep trok. De ballonstof, welke door onvoldoende onderhoud en temperatuursinvloeden sterk had geleden, scheurde aan de rand van het ventiel. De scheur verbreedde zich en in little seconden was het gas uit de ballon ontsnapt. De ballon stortte toen neer, waarbij Pilatre op slag werd gedood. Romain — zijn met-

gezel op deze ongelukkige tocht — leefde nog enkele minuten.

Zo werd Pilatre de Rozier naast de eerste beoefenaar der luchtvaart, ook haar eerste slachtoffer. Als tragische bijzonderheid dient nog, dat Susan Dyer, die van het ongeluk getuige was geweest, acht dagen later in haar ouderlijke woning in Engeland overleed. Pilatre's dood had haar het hart gebroken.

(uit: „Olie“).

Oudejaar

geneigd ook onszelf verwijten te maken over de loop der dingen in het jaar dat achter ons ligt — ook wanneer niemand die loop zou hebben kunnen voorzien.

Maar let eens op, hoe vaak wij daar een conclusie aan verbinden, waardoor anderen schade lijden. Want onze tegenslag zal soms veroorzaakt zijn door anderen, wie wij teveel vertrouwen hebben geschonken, of die van ons vertrouwen op de een of andere wijze misbruik hebben gemaakt. „Zo'n man help je dan, en dan levert hij je dit koopje..... Dat zal me niet meer overkomen" of „Van die beloften is niets terecht gekomen — vóór ik

iemand weer vertrouw".

Het zijn begrijpelijke voornemens, maar zij zijn niet verstandig. Alleen wie vertrouwen geeft, ontvangt vertrouwen. Het wil niet zeggen dat wij vertrouwen moeten schenken aan mensen, van wie tevoren te zeggen is dat zij dat vertrouwen zullen misbruiken. Maar eigenlijk is vertrouwen in anderen een onmisbare voorwaarde om gelukkig te kunnen leven — ook wanneer wij er, op bepaalde ogenblikken en in bepaalde omstandigheden, de dupe van zouden worden.

Vertrouwen in anderen, en vertrouwen in onszelf. De Oudejaarsavond heeft nu eenmaal een weemoedige sfeer, en wij willen dan graag de gebeurtenissen van het afgelopen jaar en onze lotgevallen in dat tijdsverloop door een wat donker getinte bril bezien. Doe dat niet. Probeer op Oudejaarsavond eens het levensjaar dat achter U ligt te bezien alsof het hier om het leven van een ander ging — zakelijk en opgewekt. Probeer eens niet de sombere gebeurtenissen te herdenken, maar herinner U de goede dingen, die het leven U heeft geschonken, herinner U de vriendelijkheden die anderen U betoond hebben, die onverwachte hartelijkheden die in de loop van dit jaar opeens Uw dag goed maakten. Herinner U al die goede dingen, die U van anderen kreeg — en neem U voor ook eens zo onverwacht hartelijk te zijn, ook eens hartterwarmend vertrouwen te schenken, ook eens goed te doen en goed te zijn wanneer niemand dat had verwacht — en misschien ook eens als niemand het weet.

Met deze voornemens zal Uw Oudejaarsavond minder weemoedig zijn — maar Uw winst is groter.

Gelukkig Nieuwjaar!

Een oprecht gelovig man heeft eens gezegd, dat in de weemoed van de Oudjaarsavond iets onechts, iets oneerlijks, en misschien zelfs wel iets zondigs ligt. Wij moeten ieder uur van de dag, en het hele jaar door ons er van bewust zijn dat wij fouten maken en zondigen, en wij moeten ons steeds voornemen het goede te doen en het kwade te laten. Wij zijn er niet van af zo zei hij, door eens per jaar, met een vrij willekeurige aanleiding, ons te bezinnen en onze goede voornemens op te sommen waarna wij ons onmiddellijk storten in de zonde der onmatigheid bij het nuttigen van oliebolletjes.

Het valt niet te ontkennen dat hierin veel waarschuilt, iemand zou zelf kunnen opmerken dat veel van die vertederende op de Oudejaarsavond wordt veroorzaakt juist door dat ruime gebruik van oliebolletjes en een biertje of een splitje — en dat om dezelfde reden op ons lijstje van goede voornemens de matigheid vrij ver bovenaan staat..... In ernst, er is veel onoprechtheid bij de weemoed op de laatste avond van het jaar.

Op één punt echter vertoont die opvatting een zwakke plek. Wij zijn allen slechts mensen, en daarom zwak. Wij kunnen streven naar een dagelijks bezinnen op onze fouten en gebreken, maar wij komen er maar zelden aan toe. Het jachtige leven neemt ons in beslag, en vele van de dingen, die wij zouden willen doen, blijven liggen. En dan is het beter ons één avond te bezinnen op de vraag wat wij van ons leven hebben gemaakt in het jaar dat achter ons ligt, dan wanneer wij daaraan nooit zouden toekomen.

Want dat is immers wat wij allen doen op Oudejaarsavond. Wij maken de balans op: was het jaar dat wij nu bijna geheel hebben doorleefd goed voor ons, of heeft het niet aan onze verwachtingen beantwoord? Wat is er terecht gekomen van de voornemens, waarmee wij het jaar zijn begonnen? Zijn er dingen geweest, waarvan wij spijt hebben — die wij achteraf gezien beter hadden kunnen laten — die wij, alweer achteraf, nu anders zouden doen?

Er zit in deze bespiegelingen een gevaar. „Als je alles tevoren weet kom je met een dubbeltje de wereld rond" — is een hoerengezegde en een oude wijsheid. Het is gemakkelijk achteraf te zien waar wij niet goed gehandeld hebben. Het is gemakkelijk dat van anderen te zeggen, achteraf, maar van onszelf ook. Wij zijn maar al te snel

De oplossing van het geogram-raadsel, voorkomende in het October-nummer, luidt als volgt:

1. Dublin — 2. Engeland — 3. Kopenhagen — 4. Aix-les-Bains — 5. Toledo — 6. Dieze — 7. Euphraat — 8. Bazel — 9. Essen — 10. Leeuwarden — 11. Alexandrië — 12. Abcoude — 13. Niger — 14. Bentheim — 15. Italië — 16. Namen — 17. Drente — 18. Eindhoven — 19. Newport.

Het spreekwoord luidt dus: De kat de bel aanbinderen.

De eerste prijs van Rp. 25,— is na loting, toegekend aan: Mevr. M. C. A. Adamse- von der Assen, Dj. Pantai Laut 21 — Tg. Priok;

De tweede prijs van Rp. 15,— is bestemd voor: A. G. Verwey — 1e klerk afd. PZ/WP — Hoofdkantoor;

De derde prijs van Rp. 10,— gaat naar: Gezagvoerder J. v.d. Zwan — a/b ms. „Karossa”.

*

Met het oog op de komende feestdagen heeft uw puzzle-redactie gemeend met een bijzondere opgave te moeten komen. Op de volgende twee pagina's staat onze Kerstpuzzle afgedrukt, schrikt u niet, puzzelaars. Onder de goede inzenders loven wij een eerste prijs uit van Rp. 50,—, een tweede prijs van Rp. 30,— en een derde prijs van Rp. 20,— De uiterste datum van inzending hebben wij voor deze puzzle vastgesteld op 10 Februari a.s. Wij wensen u een paar prettige puzzle-uurtjes!

Voor inzenders gelden de volgende voorwaarden:

1. Inzendingen, welke duidelijk van naam en adres zijn voorzien, te richten aan: De redactie van „de Uitlaat” p/a K.P.M. Medan Merdeka Timur 5 Djakarta.
2. Onduidelijk geschreven oplossingen worden zonder meer ter zijde gelegd.
3. Voor juiste inzendingen zijn 3 geldprijzen beschikbaar gesteld:
  - 1 prijs van Rp. 50.—
  - 1 „ „ Rp. 30.—
  - 1 „ „ Rp. 20.—
 Bij meerdere goede oplossingen beslist het lot. Over oplossingen en/of toekenning der prijzen kan NIET worden gecorrespondeerd.

Het menu

Wij hebben voor onze puzzelaars nog een verrassing. Leest u onderstaand stukje van de hand van Dr. Last-Post eens rustig door en zend ons de oplossing van onderstaand menu, dat uiterlijk ook op 10 Februari a.s. in ons bezit moet zijn. Onder de goede inzendingen verloten wij een prijs van Rp. 25,— U gelieve op de envelop in de linkerbovenhoek te schrijven: menu-puzzle. Verder gelden de zelfde voorwaarden als die welke voor onze puzzles zijn vastgesteld.

Ditmaal wil ik u een gebeurtenis vertellen, welke plaats vond op mijn verjaardag. Mijn echtgenote had een copieus diner bereid. Daarbij had mijn geliefde broeder Pieter voor een kleine verrassing gezorgd en, menende mij daarmee een genoegen te doen, de lijst der spijzen op een eigenaardige wijze neergeschreven. Wij hebben met gezamenlijke inspanning evenwel kans gezien, door de letters van elk gerecht op de juiste wijze te hergroeperen, de naam daarvan te vinden.

Ik moet bekennen dat ik eerst wel even schrok, menende dat mijn trouwe wederhelft wilde beginnen met ons ijs voor te zetten en ik bovendien op het menu een soort voer, stoom-peen, soesah en tweërlei soepen ontwaarde. Maar toch was het niet zo ongewoon. Het was een echte verjaardagsmaaltijd met iets vooraf, soep, vlees, groente, nog eens vlees met een lekker hapje (ik keek mijn ogen uit!), wat na en een paar drankjes. De Uitlaat-puzzelaars zullen ontwijfeld onderstaande spijslijst kunnen reconstrueren.

Karspat — ijs
Echt gorvoer
At stoompeen
San soesah
Boc niertjes soep
Eure bot
Palme soep
Fitur
Fikefo
Kuirel

Heeft u al een kokteeldres ?

'k Heb er een gezien, een schat zeg! die had werkelijk iets van Fath weg. Nou, van voren met een plie en van achter broderie, en van boven zoets liefs: opgekrulde dolmèn-sliefs en van onder alsmaar lubbetjes en dan hier en hierzo schubbetjes en opzij een kanten pasje, verder nakend met een jasje, vloer sjiffon of taf zjan-zjan toe nou, toe nou, toe nou, Jan voor het filesefie-congres wil ik ook een kokteel-dres!

Mary heeft er een gekregen met van voren opgeregen, en een strompelrok met splitten en daar kan ze nooit in zitten en niet dansen, laat staan gaan, maar ze kan er wel in staan, en van voren met plissee en van achteren deekoltee en opzij met zeven vinnen en met respertjes van binnen en van boven is het zo: nakend met een bolero, krep sjorsjet of vloer sjiffon, toe nou, toe nou, toe nou, Dzjon, Anneliesje heeft er zes! Ik wil ook een kokteel-dres! Zeg, Marietje heeft er een met kijk hierzo aan haar been een cascade kielekiel en de stof heet swà restiel en er zit ook iets van groen in z'is er net een schorpioen in. 'k Kan toch niet met m'n angora jumper naar het feest van Nora. Met die jumper naar een party? Als ik me bewéég, verhaart-ie. Liezebetjes jurk heeft hier op de heup een torrelantier hier, nee hierzo, loopt een streepje verder nakend met een keepje, taf zjan-zjan of krep sjorsjet, toe nou, toe nou, toe nou, Fred! 'k Word zo moe van dat gekles:

ALLEMAAL EEN KOKHALSDRES.

Annie Schmidt.

Kerstkruiswoordraadsel

(copyright "Denksport")

Van links naar rechts :

1 tekenaar; 9 postterm; 20 iem. die met de vijand samenwerkt; 31 luchtverversing; 40 muze; 41 vis; 43 verstoteling; 44 vak i. e. kastje; 46 deel v.e. sleutel; 47 sierdek; 49 glorie; 50 boom; 51 keurig; 52 venster; 54 stuk goed; 56 versted; 58 plaat; 59 deel v.e. hengel; 61 bladzijde; 63 kledingstuk; 64 bewaarplaats voor vis; 66 uitdrukking; 68 korrel; 69 vaartuig; 70 brandstof; 71 oesternet; 73 grote hoeveelheid; 76 beveiliging voor schepen; 78 voorspoedig; 81 frisse wind; 83 West-Indisch eiland; 85 Engelse munt; 86 meer in N. Amerika; 87 dakbedekking; 89 waterlelie; 90 deel v.e. compagnie; 92 soort hennep; 93 pl. in Gelderland; 95 gebarenspeel; 97 muziek-instrument; 99 vrucht; 100 godin; 102 deel v. h. oor; 103 hartig; 104 evenzo; 106 schoorsteenkap; 107 stop!; 108 welige groei; 110 dappere vrouw; 112 familielid; 113 keur; 114 van ivoor; 116 Russ. riviermond; 118 zintuig; 120 motief; 122 laan; 123 holte onder de arm; 125 sterk smakend; 126 houding; 127 rund; 128 voorzetsel; 129 zoomtouw; 130 bijvoorbeeld; 132 frats; 134 aardappel; 135 stoomschip; 136 duivenhok; 137 redactie; 138 Ver. Staten; 140 grote steen; 141 vreemde munt; 142 geheel; 145 liter; 146 in orde; 148 gewicht; 149 voegwoord; 150 moeder; 151 gulden; 152 gouden tientje; 153 paardje; 155 scheikundig element; 158 dierenluid; 159 bekende straat in Amsterdam; 160 geheel de Uwe; 162 klein hotel; 166 welwillendheid; 170 kleverige stof; 172 hooivork; 174 krachteloos; 176 pers. vnw.; 177 grillig; 179 op grote afstand; 180 vorstentitel; 181 noodsein; 183 schoolmeubel; 184 afgemat; 185 vertrek; 187 pers. vnw.; 188 doopgetuige; 190 aarden vaatwerk; 192 strekking; 194 deel van een fuik; 196 vertrouwelijk; 198 van leer gemaakt; 200 vogel; 201 kashouder; 203 deel v. e. jas; 206 verkeerd; 207 woest; 208 verdienste; 209 priem; 211 stad in Duitsland; 212 wisselborgtocht; 213 vogel; 214 clown; 215 oningewijde; 216 deel v. e. schip; 218 let wel!; 220 kraan; 222 mens; 224 verdriet; 226 aanzienlijk; 228 tafelfles; 230 onenigheid; 232 tuimeling; 233 familielid; 234 kraan; 236 drank; 238 dans; 239 vleugel; 240 rijkswaterstaat; 242 stad in Frankrijk; 243 titel; 244 vlug; 246 soort stof; 247 vis; 248 raamscherm; 249 geestdrift; 251 waterkering; 253 departement; 254 vogel; 255 zeepest; 257 rechte strook water; 258 bijtende stof; 260 zijriv. v. d. Rijn; 262 getemd; 263 inhoudsmaat; 264 logé; 265 ster; 267 jong dier; 269 deel v. h. lichaam; 270 kleine terts toonladder; 272 zeeman; 274 deel v. e. trap; 276 bout; 277 ingedikt plantensap; 278 pl. in Groningen; 279 groente; 280 vogel; 281 deel v. e. molecule; 282 kaar; 283 scheepstouw; 284 snel en vrolijk (muz.); 285 toiletartikel; 286 elk; 288 deel v. e. wet; 290 heilige; 292 riem; 295 keurig; 297 verongelukt schip; 298 steuntouw; 300 Nederl. schilder; 302 wild zwijn; 303 vleesgerecht; 304 plant; 306 venster; 308 deel v. e. schip; 309 gegeven; 311 opschik; 312 pl. in Friesland; 313 zwart gesteente; 315 deel v. e. fuik; 317 tobbe; 318 vaste regel; 319 danspartij; 320 misdaad; 322 deel v. e. bijenkorf; 324 godsdienst; 325 dubbel verlaagde toon; 327 anonymus; 328 drevell; 329 pl. in Limburg; 331 bitter vocht; 333 koor; 334 voegwoord; 335 raamscherm; 336 kruiderij; 338 zweep; 340 dans; 342 Europeaan; 344 leermiddel; 346 aap; 348 noot; 349 drenkplaats voor paarden; 350 snaarinstrument; 351 vereniging; 352 hok; 353 vreemde munt; 354 tijdperk; 356 boom; 357 rij; 358 vensterruit; 359 bijwoord; 361 maalinrichting; 363 grondsoort; 365 pers. vnw.; 366 dik touw; 367 vaartuig; 369 hert; 371 vogel; 373 scherp; 375 Ind. eiland; 376 ter nagedachtenis; 378 oud Fries kasteel; 379 zoon van Noach; 380 tijding; 381 opeening; 383 bloeiwijze; 385 onderwijs; 386 kleur; 387 aanroep; 388 opgegeven werk; 390 drank; 393 zangeres; 395 huldemuziek; 398 uitdrukking in verband met de mode; 401 scheepsvloer; 402 hakwerktuig; 404 achter; 406 marsvaardig; 408 tehuis voor ouden van dagen; 409 maanstand; 410 laag water; 411 landbouwgerel; 412 zijde benedenswinds; 413 ten bedrage van; 414 noot; 415 bundel; 417 stumperd; 418 geheel de Uwe; 419 oude vrouw; 421 Chin. maat; 422 plantje; 424 persoon; 425 noot; 426 stad in Korea; 429 sein; 432 vreemde munt; 434 zijrivier; 436 drank; 437 voor de vuist; 438 dwaas; 439 stad in N. Afrika; 441 met elkaar; 443 voorzetsel; 445 hoofddeksel; 446 voorzetsel; 448 riv. in Rusland; 450 deel v. e. fiets; 452 boom; 454 overwinning; 455 spijker; 457 rivier in Azië; 458 nobel; 459 achterbuit v. e. varken; 460 schouwburgplaats; 462 bloedhuis; 464 ondergang; 466 uitgesmolten stukje vet; 467 pausennaam; 468 vogelnet; 469 godin; 471 vooraf; 473 insluiting; 475 Afrik. vrouw; 477 plant; 479 ruiter; 481 foto; 482 pers. vnw.; 484 uitroep; 486 land in Azië; 487 schoolvak; 489 plant; 490 grof weefsel; 492 vrucht; 493 tuingereedschap; 494 huisgenoot; 495 godin; 497 onheil; 499 onderlicht; 500 corpulent; 501 watering; 503 jong dier; 504 paardje; 505 vierhandig dier; 507 pruif; 508 vreemde munt; 509 op de wijze van; 510 gard; 512 familielid; 514 legerkamp; 516 pl. in Groningen; 518 land in Azië; 520 dwaling; 522 gevangenis; 523 Germ. godheid; 525 besef v. h. bestaan van iets; 526 detailhandel; 527 berekening v. h. kapitaal naar de rente; 528 bijvoegsel.

Van boven naar beneden:

1 vroeger raadsman; 2 oorlogsgod; 3 vocht bevattend; 4 geheel de Uwe; 5 vogel; 6 vogel; 7 oude vochtmaat; 8 reeds; 10 voorzetsel; 11 vocht; 12 vervoermiddel; 13 Duits bergland; 14 Egypt. godheid; 15 te zijner plaatse; 16 onderzoek; 17 diploma; 18 landtong; 19 geheel de Uwe; 21 riv. in Azië; 22 Noord-Europeaan; 23 gemeen; 24 zinnebeeld der waakzaamheid; 25 buitendienst; 26 vreemde munt; 27 maand; 28 voerbak; 29 run; 30 holgewas; 32 pl. in Friesland; 33 visgerei; 34 boordseel; 35 Brussels bier; 36 uitroep; 37 bovenste deel; 38 waterplant; 39 geestdriftig; 42 gedeelte; 45 eiland bij Venetië; 48 gezwel; 53 vlaktemaat; 54 pl. in Overijsel; 55 zomerhuisje; 57 naam; 59 sprong; 60 tamelijk; 62 pl. in Drente; 64 draagband; 65 de oudste; 67 mann. dier; 70 toeval; 71 inkeping; 72 betrouwbaar; 74 zandheuvel; 75 oud-hertogdom; 76 hond; 77 bedorven; 79 rivier in Afrika; 80 deel v. e. boom; 81 overleg; 82 zoete stof; 84 water in N. Brabant; 86 zijrivier v. d. Elbe; 87 lovertak; 88 wagentje; 90 drevell; 91 Rom. keizer; 93 korte handstaaf; 94 Nederl. schilder; 96 reus; 98 tocht; 99 duizend liter; 101 selenium; 103 melodieuze; 105 reisgenoot; 107 mud; 109 noot; 111 rivier op Sumatra; 113 tegel; 115 let wel!; 117 gebalsemd lijk; 119 onder-officier; 121 pl. in Overijsel; 122 verlaagde toon; 124 afdad; 127 familielid; 131 plan; 133 voorzetsel; 134 bladzijde; 135 opwekkend middel; 139 dof van geest; 142 vogel; 143 vaartuig; 144 vlug; 147 gewicht; 152 pers. vnw.; 154 tweehoofdig dier; 156 dubbele schijf; 157 pl. in Drente; 159 deel v. h. lichaam; 160 deel v. e. machine; 161 bezoek van klanten; 162 gesteente; 163 bouwland; 164 cijfer; 165 riv. in Italië; 167 gebergte in Rusland; 168 inhoudsmaat; 169 fraaie kleding; 170 tropische wind; 171 grondsoort; 173 oningewijde; 175 maanstand; 177 insluiting; 178 bevestigingsmiddel; 181 mond; 182 deel v. eetservies; 185 eenh. v. lichtsterkte; 186 werkelijk; 189 oude maat; 191 zijriv. v. d. Donau; 192 inlichting; 193 hemellichaam; 195 hoed; 197 godheid; 199 korte tijd; 200 lange wandeling; 201 geluid; 202 opstootje; 204 gewoonterecht; 205 iem. die een ander ondervraagt; 210 de oudere; 213 deel v. e. mast; 217 niet publiek; 219 Ind. eiland; 221 Russ. gewicht; 223 vaartuig; 224 land in Azië; 225 vervoer; 227 eerste mens; 228 soort gitaar; 229 gebeurtenis; 231 zoogdier; 232 lor; 233 houding; 235 duif; 237 belangrijke gebeurtenis in een leven; 239 werk van P. C. Hooft; 241 vragend vnw.; 243 Spaanse titel; 245 paedagoge; 247 roofdier; 248 paardentuig; 250 omlaag; 252 vogel; 254 bijbelse figuur; 255 de jongere; 256 kinderdoek; 258 schans; 259 gereedschap; 261 vertering; 263 noot; 264 rijpaard; 266 vod; 268 schaakterm; 269 acad. graad; 270 gedwee; 271 rond voorwerp; 272 eikenschors; 273 kleur; 275 ieder; 276 speelgeld; 277 plakmiddel; 287 ogenblik; 289 vreemde munt; 291 opgegeven werk; 293 zwarte kleverige stof; 294 vreemde munt; 296 scheepsmaat; 297 teken; 299 grap; 301 opschik; 303 scharnier; 304 kostjuffrouw; 305 aanwezig; 307 euvel; 309 uitvloei; 310 in trek; 312 ouderwets kledingstuk; 313 wijs; 314 het aangrijpende; 316 betaalplaats; 319 loper; 320 manieren; 321 paardenziekte; 323 teugel; 325 scheikundige term; 326 uitblikker; 328 wandelhoofd; 329 goed groeiend; 330 pl. in Drente; 332 smalle strook goed; 335 soort gas; 336 handelbaar; 337 grote kerk; 339 voor de vuist; 340 dringend verzoek; 341 muze; 343 het Rom. rijk; 344 klap; 345 vloerbedekking; 347 metselspecie; 349 massa verdichte waterdamp; 353 kogelbaan; 355 plant; 360 vlechtwerk; 361 familielid; 362 stralenkrans; 364 kleur; 365 kledingstuk; 366 specerij; 368 familielid; 370 water in Utrecht; 372 lengtemaat; 373 zuilvoet; 374 noot; 375 sierdoosje; 377 maand; 380 pers. vnw.; 382 klaar; 384 verzoek om stilte; 387 deel v. e. schoen; 389 pluimbloem; 391 grap; 392 scherp deel v. e. mes; 394 stad in Engeland; 396 vreemde munt; 397 edel; 398 teek; 399 uitgave; 400 in het geheel; 402 gemoedsstemming; 403 voorzetsel; 405 tijdrekening; 407 pl. in Utrecht; 408 koopmansbedrijf; 416 vrouwenkleed; 417 dadelijk; 418 ambtskleding; 420 volksverlevering; 423 vogelbek; 424 poel; 425 stad der oudheid; 426 met elkander; 427 pl. in Engeland; 428 riv. in Italië; 430 voedsel; 431 naast; 433 Frankrijk; 435 hondenverblijf; 436 wapen; 438 grafsteen; 440 tiran; 442 afschoon; 444 maat; 445 rijtuig; 446 deel van Java; 447 riv. in Azië; 449 mann. dier; 451 godsdienst; 453 boom; 454 krank; 456 pl. bij Apeldoorn; 459 omheining; 461 verlaagde toon; 463 aanwijz. vnw.; 465 moed; 468 woordenreeks; 470 groente; 472 toegankelijk; 473 drinkgerei; 474 gekookt vruchtensap; 476 vuur; 477 voegwoord; 478 schoeisel; 480 knevel; 481 wagen; 483 zangvereniging; 485 vogel; 487 Oostzeehaven; 488 ontkenning; 490 hoofddeksel; 491 vrouw v. Abraham; 493 muziekinstrument; 494 voornemen; 496 wijnsoort; 498 nachtkleding; 500 deel v. e. week; 502 bouwland; 504 hoofddeksel; 506 vaatwerk; 508 speelgoed; 509 pl. in Overijsel; 511 lidwoord; 513 noot; 514 Chinese maat; 515 noot; 516 laag water; 517 vreemde titel; 518 bevestiging; 519 achter; 520 voedsel; 521 het Rom. rijk; 522 heden; 524 voorzetsel.

первокурсники

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
40																																						
51																																						
69																																						
97																																						
112																																						
126																																						
141																																						
154																																						
174																																						
205																																						
218																																						
234																																						
249																																						
265																																						
288																																						
308																																						
318																																						
334																																						
361																																						
375																																						
404																																						
419																																						
429																																						
435																																						
462																																						
495																																						
510																																						
525																																						

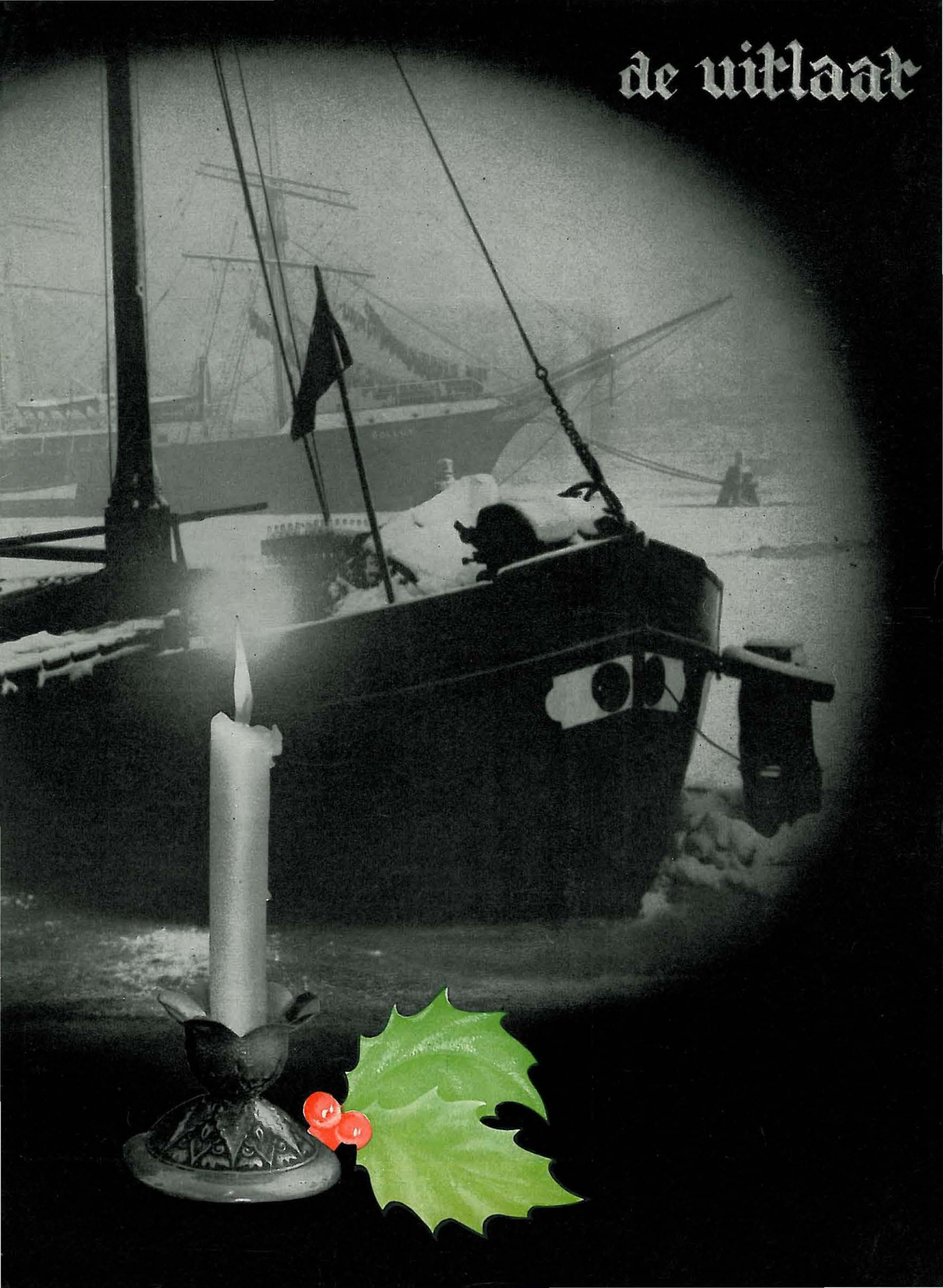

de uitlaat

K.O.M. FLATS AT MT. ELIZABETH SINGAPORE

A. H. YAU - SITTREN
ARCHITECT - SINGAPORE

EEN NIEUW K.P.M.-FLATGEBOUW TE SINGAPORE

Onlangs verleende de Raad van Bestuur van onze maatschappij toestemming tot de bouw van een nieuw flatgebouw te Singapore, dat 30 flats zal gaan bevatten.

Om uitvoering aan deze plannen te kunnen geven werd te Singapore door onze maatschappij een stuk grond aangekocht, dat gelegen is op Mount Elizabeth. De Singapore Improvement Trust verleende inmiddels toestemming om op dit terrein, dat bereikbaar is via een zijweg van Orchard Road, 70 flats voor onze maatschappij te bouwen.

Het totale project zoals men zich dat in de toekomst heeft gedacht, zal dan de volgende gebouwen omvatten :

1. een flatgebouw van 30 accommodaties (20 tweeslaapkamer- en 10 éénslaapkamer flats);
2. een flatgebouw van 40 accommodaties;
3. een gebouw speciaal bestemd voor bedienden-personeel;
4. twee garage-blokken.

In het gebouw dat speciaal voor het bedienden-personeel bestemd zal zijn en 2 verdiepingen zal krijgen, zal tevens een schoollokaal voor kleuteronderwijs bevatten.

De onder 1 en 2 genoemde flatgebouwen zullen elk 10 verdiepingen hoog worden en zullen van liften worden voorzien.

Voorlopig echter zal van het gehele ontworpen project eerst het onder 1 genoemde flatgebouw, alsmede de garages, worden gebouwd, terwijl ook reeds de helft van het bedienden-gebouw zal worden gebouwd.

De bouwtijd van het eerstgenoemde flatgebouw zal ongeveer 15 maanden duren, terwijl de voorbereidende werkzaamheden 4 of 5 maanden in beslag zullen nemen.

Op de keerzijde ziet u een afbeelding van de tekening van dit flatgebouw, zoals het Architectenbureau Van Sitteren te Singapore zich dat had gedacht.